

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2019–2022

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Ondřej Martínek

**Inkluze na základních školách z pohledu Immanuela Kanta
versus utilitarismus**

Praha 2022

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jan Josl, Ph.D

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2019–2022

BACHELOR THESIS

Ondřej Martínek

**Inclusion in elementary schools according to Immanuel Kant
versus utilitarianism**

Prague 2022

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Jan Josl, Ph.D

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 04.03.2023

.....
Ondřej Martínek

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce panu Mgr. Jan Joslovi, Ph.D.za jeho odborné vedení, cenné připomínky, vstřícnost a plnohodnotnou podporu, kterou mi poskytoval po celou dobu zpracování bakalářské práce. Anetě Pospíšilové za konzultace a motivaci. Její matce Karolíně za hlídání dětí, bez kterého bych nemohl ani psát. Děkuji své partnerce Lucii Košťálové za motivaci a celkovou podporu, díky které jsem měl sílu práci dokončit.

Anotace

Bakalářská práce se věnuje inkluzi na základních školách a pohledu na ni skrze dva rozdílné filozofické přístupy. Prvním z nich je teorie Immanuela Kanta, která pohlíží na inkluzi prostřednictvím kategorického imperativu. Druhým filozofickým směrem je utilitarismus, který se na věc dívá z pohledu maximální užitečnosti pro celou společnost.

Klíčová slova

Immanuel Kant, inkluze, integrace, John Stuart Mill, kategorický imperativ, morálka, utilitarismus

Annotation

The bachelor's thesis is devoted to inclusion in primary schools and looking at it through two different philosophical approaches. The first of these is Immanuel Kant's theory, which views inclusion through the categorical imperative. The second philosophical direction is utilitarianism, which looks at the matter from the point of view of maximum utility for the entire society.

Keywords

categorical imperative, Immanuel Kant, inclusion, integration, John Stuart Mill, morality, utilitarianism

OBSAH

ÚVOD.....	1
TEORETICKÁ ČÁST.....	3
1 INKLUZE.....	3
1.1 Integrované vzdělávání.....	3
1.2 Inkluze na základních školách.....	4
1.2.1 Podpůrná opatření 1. stupně.....	6
1.2.2 Podpůrná opatření 2. stupně.....	7
1.2.3 Podpůrná opatření 3. stupně.....	8
1.2.4 Podpůrná opatření 4. stupně.....	9
1.2.5 Podpůrná opatření 5. stupně.....	10
1.3 Legislativa	10
1.3.1 Inkluze z legislativního hlediska.....	10
1.4 Organizace vzdělávání žáků s již přiznanými podpůrnými opatřeními	14
1.5 Porovnání inkluze a integrace	14
2 IMMANUEL KANT.....	16
2.1 Životopis Immanuela Kanta	16
2.2 Pozadí Kantova myšlení	17
2.3 Kategorický imperativ	17
2.4 Inkluze v pojetí Kantovy filozofie.....	19
3 UTILITARISMUS.....	20
3.1 John Stuart Mill.....	20
3.2 Utilitarismus	24
3.3 Inkluze v pojetí Millova kvalitativního utilitarismu.....	26
4 PRAKTICKÁ ČÁST	29
4.1 Metodika výzkumu.....	29

4.2	Kvalitativní výzkum a zvolená metoda výzkumného šetření.....	29
4.3	Cíl výzkumu	30
4.4	Výzkumný soubor	30
4.5	Etika výzkumu.....	30
4.6	Procedura.....	30
4.7	Analýza rozhovorů	31
4.8	Závěrečné shrnutí	34
5	ZÁVĚR	38
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	41
	Seznam použitých českých zdrojů	41
	Seznam použitých zahraničních zdrojů	42
	Seznam použitých internetových zdrojů.....	42
	SEZNAM ZKRATEK	43
	SEZNAM PŘÍLOH.....	44
	PŘÍLOHY	45
	Rozhovor č. 1	45
	Rozhovor č. 2	45
	Rozhovor č. 3	46
	Rozhovor č. 4.....	46
	Rozhovor č. 5.....	47

ÚVOD

Téma bakalářské práce mě napadlo už v prvním semestru studia na Univerzitě Jana Amose Komenského. Pracoval jsem již jako pedagog a třídní učitel na prvním stupni základní školy a inkluze mi byla blízká, protože v mé třídě byl žák s Aspergerovým syndromem a dalších devět dětí s individuálním vzdělávacím plánem. Pohled na téma inkluze na základních školách na základě dvou vlivných filozofických a etických směrů, kterými jsou utilitarismus a směr, který představil Immanuel Kant. Tato bakalářská práce se bude zabývat porovnáním těchto dvou filozofických přístupů v prostředí základních škol v rámci inkluze.

Obsahem literárně přehledové teoretické části bude nejprve představení inkluze a integrace. V této první kapitole bude vysvětleno, co je to inkluze a integrace, čeho se týkají, jaké jsou stupně podpůrných opatření pro inkluzivní žáky, legislativa, kterou se inkluze řídí a porovnání inkluze s integrací.

Následuje kapitola, ve které se budeme věnovat Immanuelu Kantovi. Představí nám prvky Kantova života, vývoje jeho smýšlení o světě a představení vrcholných děl zabývajících se kategorickým imperativem a rozumem.

Třetí kapitola bude věnována utilitarismu a Johnu Stuart Millovi, který je jedním ze zásadních představitelů utilitarismu. Jednotlivé podkapitoly se opět zaměří na život této významné osoby a utilitarismus jakožto filozofický směr, jehož zastáncem John Stuart Mill bezesporu byl. Všechny tyto kapitoly budou zakončeny propojením teoretických východisek plynoucích z každého ze směrů s inkluzí, s důrazem na oblast inkluze na základních školách, a stanovisek, které by tyto směry přijaly k dnes celoplošně uplatňovanému fenoménu.

Druhou polovinou bakalářské práce bude praktická část. Přínosem výzkumné části je náhled do školské praxe na názor a zkušenost s inkluzí některých pedagogů základních škol středočeského kraje. Představíme si rozdíl, mezi malotřídním kolektivem vesnických škol a předimenzovaných městských škol. Při interpretaci dat je zohledněn pohled Kanta a utilitarismu. Součástí této bakalářské práce budou i mé poznatky z učitelské praxe na prvním i druhém stupni základních škol. Praktická část je provedena formou kvalitativního výzkumu a zvolená metoda výzkumného šetření je otevřený rozhovor.

V České republice se inkluze stala v posledních letech nezbytnou součástí běžné školské praxe s čímž se vzedmula i vlna otázek a protichůdných názorů, týkajících se možných přínosů i úskalí, které již vyvstaly nebo mohou v budoucnu v běžné výuce vyvstat. Této problematice se bude věnovat poslední kapitola, jejímž cílem je obsáhnout alespoň částečně pohled učitelů na inkluzi.

TEORETICKÁ ČÁST

1 INKLUZE

Základní ideou inkluze jsou nejvyšší lidské hodnoty, jakými jsou respekt k druhému, základní práva člověka, nebo solidarita. Inkluze ve školství je přístup, který se snaží zajistit, aby byli všichni žáci začleněni do společného vzdělávacího prostředí a měli příležitost získávat kvalitní vzdělání. Tento přístup se pokouší odstranit překážky, které brání některým žákům plně se zapojit do vzdělávacích aktivit a dosáhnout úspěchu. Inkluze zahrnuje přijetí a podporu rozmanitosti mezi žáky a snahu o vytvoření vzdělávacího prostředí, které je přístupné a příznivé pro všechny žáky, včetně těch, kteří se potýkají s různými druhy handicapů nebo výzvami (Průcha et al. 2013).

1.1 Integrované vzdělávání

Původní význam slova (z lat. integer) je „ucelení, sjednocení, spojení v celek“. V pedagogickém slovníku je například uvedeno, že integrace jsou přístupy a způsoby zapojení žáků se zvláštními potřebami do hlavních proudů vzdělávání a do běžných škol (Průcha et al. 2013).

Lechta (2010) pak popisuje integraci jako existenci vedle sebe rozdílných podskupin žáků, kdy děti s postižením mohou za určité podpory navštěvovat běžné školy. Principiálně jde tedy o školský systém, ve kterém paralelně funguje integrativní i segregovaná edukace.

Integrované vzdělávání jsou přístupy a způsoby zapojení žáků se zvláštními vzdělávacími potřebami do hlavních proudů vzdělávání a do běžných škol.

Integrované vzdělávání má za úkol zaměřit se hlavně na žáky znevýhodněné ať už z jakéhokoliv důvodu. Veškerá zdravotní postižení, mezi které řadíme například zrakové, sluchové, mentální, řečové poruchy, autismus a další. Je to vlastně vše, co nám může způsobovat komplikace s učením a chováním. Jsou to také žáci, kteří žijí v nevyhovujících podmínkách, špatném rodinném prostředí, nebo s nařízenou ústavní, nebo ochrannou výchovou. V rámci integrace ve vzdělávání můžeme mluvit i o právě aktuálním tématu, a to o zapojení dětí azylantů (Lechta 2010).

1.2 Inkluze na základních školách

O definici inkluzivního vzdělávání se odborníci pokouší již od 90. let 20. století, kdy je zmiňováno v celé řadě odborných i politických dokumentů. Snaha byla zejména o konkretizaci celého konceptu inkluzivního vzdělávání. Definice vycházející z tohoto období jsou do značné míry nepřesné a nekonkretizují daný problém tak, aby mohl být uveden do praxe jednotlivých vzdělávacích zařízení. Jsou tedy matoucí a nejasné. (Hodkinson 2016).

Inkluze je pojem, vycházející z anglického slova inclusion, které znamená zahrnutí a v širším pojetí příslušnost k celku.

Inkluze je cíl i metoda, jejíž pomocí vytvářejí učitelé ve třídě společenství, které si váží spolužáků s postižením a pomáhá jim, aby se cítili jistě a aby věděli, že ostatní přijímají je samé i jejich projevy. Součástí této filozofie je i přesvědčení, že každý člověk získává tím, když se naučí lépe rozumět druhým a vážit si jich. Pro pedagoga je to však velmi náročný úkol.

Pedagog zde hraje vůdčí roli. On je ten, kdo takzvaným diplomatickým vysvětlováním ve třídě dokáže stmelit kolektiv, zabraňovat povrchnímu škatulkování žáků, a naopak nenápadnou formou je učit empatii a ohleduplnému chování nejen ke kamarádům, ale ke všem spolužákům. Učitel jde dětem příkladem tím, že je učí nesobeckému chování, ale zároveň je motivuje k rozvoji jejich vlastních vlastností například soutěživosti. To je velmi náročná a obtížná činnost. Velkou a neodmyslitelnou roli zde hraje také spolupráce s rodiči, a to z obou dotčených táborů.

Pedagog musí pomáhat rodičům inkluzivních dětí, získávat jejich důvěru a prohlubovat spolupráci. Ve stejném duchu musí ale pracovat i s rodiči neinkluzivních dětí. Rodiče obou skupin musí cítit, že pedagog je zde pro jejich děti rovnocenně.

Aby byl zajištěn dobrý sociální rozvoj dítěte je nezbytnou podmínkou přirozená heterogenní skupina, ve které dochází k budování důvěry mezi žáky, soudržnosti a vztahů, také vzájemné úcty a tvorbě bezpečného klimatu.

Inkluzivní vzdělávání právě k tomuto žáky vede. Rozvíjí školu a její kulturu. Jak už bylo řečeno, inkluzivní model ve školství je ten kde si je každý roven, ať jsou rozdílní intelektem, fyzickou schopností, etnickými, kulturními nebo jazykovými dovednostmi.

V inkluzivním vzdělávacím prostředí musí vznikat dostatek příležitostí ke vzájemné komunikaci žáků a k otevřené komunikaci žáků s pedagogem už jen v zájmu toho, aby se všichni aktéři vzdělávacího procesu učili naslouchat názorům druhých, respektovat je, poskytovat a přijímat kritiku, vést diskusi, uplatňovat svůj názor a tolerovat odlišné stanovisko či názor druhého, vyplývající z jeho odlišné životní zkušenosti. (Hájková a Strnadová, 2010).

Škola, která si vzala za své inkluzivní vzdělání by měla uplatňovat vnitřně individualizované vyučovací cíle, kde se ustupuje od frontální výuky a nahrazuje se skupinovou prací, konfrontací, soutěže, vzájemná kooperace žáků.

Inkluzivní úsilí školy podle Hájkové a Strnadové (2010, s. 119) „*vzbuzuje zájem o hledání a uplatňování nových a účinných didaktických prostředků, které obvykle umožňují i snáze integrovat žáky se speciálními potřebami do běžných třídních kolektivů*“

V inkluzivní škole přijímáme odlišnosti, pracujeme s nimi. Je důležité, jaký postoj škola zaujímá, jak podporuje učitele, jaká je vybavenost učeben, jak se škola dokáže přizpůsobit jednotlivým odlišnostem svých žáků. Podpora a motivace vedení školy určuje i směr jakým se škola vydá a jak se postaví výzvě, jakou je inkluze.

O inkluzivním vzdělávání se už dlouhá léta vedou diskuse, a i v současné době je pohled na ni vnímám dvěma opačnými tábory. Můžeme si tyto tábory nazvat optimisty a pesimisty neboli skeptiky. Pesimisté vidí překážky, zatímco optimisté na inkluzi hledí spíš jako na výzvu. Pesimisté na ni nahlížejí, jako na ztížení už tak z jejich pohledu náročné výuky a práce s dětmi. Vypichují rozdíly a náročnost příprav a samotného vedení vyučování. Většinou se s tímto přístupem můžeme setkat převážně u starších pedagogů, kteří už jsou zvyklí na určité postupy a na změny hledí spíše jako na komplikace než jako na příležitosti k posunu. Jak už je zmíněno výše, tak velmi záleží na přístupu samotné školy a jejího vedení. Optimisté s dobrým vedením a podporou vidí inkluzivní vzdělávání, jako příležitost a možnost pro změnu. Výzva, která před nimi je, je těšit a vnímají, že mnoho metod a přístupů k integrovaným dětem ve skutečnosti pomáhá v rozvoji i dětem z takzvaného normálního prostředí. Materiály, které díky tomu vznikají napomáhají výuce a skupinové práce rozvíjí komunikace na obou stranách kolektivu (Lazarová et al. 2015).

Ze své zkušenosti a pohledu mohu říct, že učitelé na prvním stupni jsou spíše v té kategorii optimistů. Nebojí se využít pomoci asistenta. Využívají hravosti dětí a přátelštějšího prostředí. Připravené materiály využívají pro celé třídy a prohlubují integraci. Zatímco na druhém vzdělávacím stupni základních škol jsou učitelé více konzervativní. Je možné, že je to tím, že častěji střídají studijní skupiny, zatímco na prvním stupni je učitel s dětmi prakticky na většinu předmětů a mohou si vyučování rozdělit a opět navázat v ten samý den. Problém ale není jen na straně pedagoga, ale i v rozdílném vnímání dospívajících žáků, kteří už daleko více vnímají odlišnosti a nejsou tak nakloněni inkluzivnímu přístupu. Záleží pak hodně na pedagogovi, jak s takovými dětmi umí pracovat a jak integrované žáky zapojí do skupiny. Bohužel pokud se se skupinou nepracuje dostatečně už od prvního stupně a děti neumí se svými znevýhodněnými spolužáky pracovat a brát je takové jací jsou, tak může často na druhém stupni docházet k šikaně, nebo vyloučení z kolektivu. Opět je tedy znovu na každém učiteli, jaké vymyslí činnosti, aby se mohl rovnocenně zapojit každý ve třídě. V takovém případě je stanoven individuální vzdělávací plán, nebo podpůrná opatření, která jsou připravena konkrétně na každého znevýhodněného žáka, který je potřebuje.

1.2.1 Podpůrná opatření 1. stupně

Pokud má žák poskytnutá podpůrná opatření 1. stupně, slouží to převážně jako prevence, aby se žák nedostal do koloběhu školních neúspěchů, nebo aby nezískal ke škole odpor. Při tomto stupni podporu mají nejdůležitější roli samotní pedagogové, kteří navrhnou úpravy na základě pozorování, analyzují chování a pracují s dlouhodobým hodnocením. Tito učitelé by měli znát rodinné zázemí a mít přehled o aktivitách žáka i mimo školské zařízení. Jedině dobrá znalost žáka a dobrý vztah s ním může odhalit rizika a příčiny školního neúspěchu a předejít jim.

Ve většině případů tato podpora spočívá v tom, že pedagogové koordinují rozvrhy vyučovacích hodin a přesazují studenty v učebnách tak, aby umístění napomohlo studentovi i učiteli ve výuce. Vyučovací hodiny může mít kratší s ohledem na náročnost, a naopak delší přestávky, aby měl větší prostor na přípravu.

Při tomto podpůrném opatření je také důležité, aby učitelé zvážili styly učení žáků a používali metody, které je dobře motivují a činí je aktivnějšími. Důležité je využití

skupinové práce ve výuce, jelikož rozvíjí komunikační dovednosti jedince i skupiny. Nezbytně nutná je i součinnost pedagoga s rodinou. Úpravy v tomto konkrétním stupni podpůrných opatření spočívají primárně na úpravách metod a organizaci vyučovacích hodin, obsahu a výstupů vzdělávání, v hodnocení a podobně.

Poznání u studenta se speciálními vzdělávacími potřebami podpoříme zvolením vhodných rozvíjejících aktivit během výuky (Michalík et al. 2015).

1.2.2 Podpůrná opatření 2. stupně

Speciálně pedagogické metody a formy práce zařazené do tohoto podpůrného stupně, by měli být takové, aby je byl učitel schopen realizovat tak, aby co nejméně dopadala na vzdělávání ostatních žáků ve třídách.

Důraz by měl být kladen převážně na individuální přístup k danému žákovi a jeho aktivní zapojení do výuky.

Tato opatření se realizují dle doporučení školských poradenských zařízení. Pracovník těchto zařízení provede vyšetření a vypracuje zprávu ve které v závěru shrne doporučení a identifikuje potřebu jednotlivých podpůrných opatření v 2. stupni.

Doporučení školských poradenských zařízení týkajících se organizace vzdělávání jsou dodržována. Může to být například délka vyučovací jednotky, přestávka mezi hodinami a doba přímé práce v závislosti na využití zraku, sluchu, doba určená k hlasitému nebo tichému čtení, psaní, plánování i organizace času ve škole mimo vyučovací hodiny a nastavení odlišných časových limitů, patří sem také úprava zasedacího pořádku.

Běžná výuka probíhá společně se třídou, pokud ve třídě máme žáky s obdobnými problémy, můžeme vytvořit skupinu, kde se jim může individuálně věnovat další pedagog v době kdy zbytek třídy plní standardní výstupy, kterých tyto žáci za normálních podmínek nejsou schopni. Mohou to být například hodiny českého jazyka, kde se skupina zaměřuje především na upevnění základního učiva.

Formy a metody aplikované ve výuce vyplývající z individuálně nastavené organizace vzdělávání nabádají pedagoga k pružnému reagování na individuální vzdělávací potřeby žáka a podle dané situace využívat aktivizující metody, volit individuálnější styl výuky,

nebo naopak podpořit spolupráci se skupinou a vyhledávat nové možnosti pomoci za pomoci vlastních vzdělávacích aktivit.

Na základě doporučení školského poradenského zařízení se žák může vzdělávat za pomoci speciálně didaktických nebo didaktických pomůcek. Mohou to být například zvětšené učební materiály pro snadnější práci s nimi, upravené rýsovací potřeby, různá podpora pro psací potřeby, možnost využití kalkulačky, nebo počítače. Obsah učiva odpovídá rámcově vzdělávacímu plánu, výstupy se ale mohou lišit v závislosti na možnostech žáka. Tyto výstupy upravuje individuální vzdělávací plán.

Z hlediska hodnocení využíváme individuálního přístupu k žákovi a použijeme rozšířenou formu hodnocení. Hodnotíme především průběh zlepšení dovedností, kompetencí, ale i znalostí. Hodnotíme snahu, pečlivost a jiné.

Jak už bylo zmíněno, tak se na výuce v tomto stupni podpory může podílet další pedagogický pracovník, a to na omezenou dobu 1 hodina týdně, je ale možnost kombinovat počet hodin ve skupině obdobně zatížených žáků. Tento asistent pedagoga je velmi prospěšný a nápomocný při práci s třídním kolektivem (Michalík et al. 2015).

1.2.3 Podpůrná opatření 3. stupně

Obdobně jako u druhého stupně se veškerá opatření realizují na základě doporučení ze školského poradenského zařízení, jehož pracovník v závěru zprávy z vyšetření popíše potřeby podpůrných opatření. Charakter těchto potíží již výrazněji zasahuje do chodu školského zařízení a dané třídy. Tato opatření svým rozsahem zasahují především postupů režimu školní práce, úprav ve vzdělávacích podmínkách, ale také do samotné domácí přípravy žáka.

V tomto stupni už nezbytná odborná péče speciálního pedagoga a psychologa. Podpora je poskytována primárně školou v součinnosti se školským poradenským zařízením. Při edukaci je zapotřebí využívat specifických forem, postupů, metod a je nutné rovněž brát ohledy na možnosti studenta při hodnocení jeho výsledků vzdělávání.

Zpravidla se v tuto chvíli vzdělává podle individuálního vzdělávacího plánu. Vycházíme z upraveného rámcového vzdělávacího plánu. Výstupy učiva zohledňují dané postižení žáka a na základě toho může být redukován i obsah učiva. Žák s mentální retardací je

vzděláván podle školního vzdělávacího plánu upraveném v individuálním vzdělávacím plánu zpracovaném pro žáky s lehkou mozkovou poruchou.

Kompenzační a rehabilitační pomůcky, speciální učebnice, nebo didaktické pomůcky jsou včetně běžných výukových materiálů nezbytné.

Ve většině případech je k žákovi přidělen asistent pedagoga, a to na předměty mu určené. I tomto případě může být ve třídě sdílený. Individuálně je přidělen na 5 až 8 hodin týdně (Michalík et al. 2015).

1.2.4 Podpůrná opatření 4. stupně

Obdobně jako u předchozích stupňů podpůrného opatření se na základě charakteru potíží žáka vyžadují podstatné úpravy v průběhu a organizaci vzdělávání, ve stanovení postupu při jejich nápravě i forem jejich nápravy. Všechna opatření jsou realizována v součinnosti se školním poradenským zařízením.

Žák podstupující vzdělávání formou integrace je vždy vzděláván za podpory individuálního vzdělávacího plánu. Některé body se shodují podpůrnými stupni předchozími. Oproti předchozímu stupni je nutná pravidelnější a častější speciálně pedagogická intervence.

Nedílnou součástí vzdělávání jsou speciálně upravené vzdělávací materiály, didaktické pomůcky, nebo finančně náročnější kompenzační a rehabilitační pomůcky. Častá je také větší úprava pracovního prostředí, například přizpůsobení pracovního místa žáka a zázemí učebny.

Opatření této úrovně se ve většině případů neobejde bez asistenta pedagoga, který musí mít náležité vzdělání a odbornou kvalifikaci. Je nedílnou součástí dne žáka, kde mu může například pomáhat s komunikací, pohybem a dalšími nezbytnými úkony. K dispozici jsou i komunikační kompenzační pomůcky, jako jsou například počítač, tablet, komunikátory, nebo speciální klávesnice. Ideální je i menší počet žáků ve třídě.

Nezbytnou součástí práce je pravidelné vyhodnocování individuálního vzdělávacího plánu. Na vyhodnocení přínosu mohou být vytvořeny kontrolní skupiny složené z pedagogů a dalších odborných pracovníků poskytujících služby danému žákovi.

S žáky z této skupiny se samozřejmě pracuje i s efektivním využitím podpůrných opatření z předchozích stupňů. Škola, která vzdělává žáka na tomto stupni podpůrných opatření má právo na zvýšení finanční dotace, tak aby pokryla potřeby žáka (Michalík et al. 2015).

1.2.5 Podpůrná opatření 5. stupně

Obtíže toho charakteru už vyžadují zásadní úpravy a péči školy. S takto zatíženým žákem je už nezbytná stálá spolupráce dalšího pedagogického pracovníka, a to nejen ve vyučování, ale i v družině, zájmových kroužcích a dalších.

Velice často v tomto případě dochází k domácí výuce, protože škola nedokáže zařídit vhodné podmínky, nebo žák není schopen do školy docházet. V tuto chvíli za žákem dochází pedagog školy, případně pracovník speciálního pedagogického centra.

To, že žák je v danou chvíli zařazen do určité skupiny podpůrného opatření, neznamená, že toto zařazení je stále. Může se měnit oběma směry. Vliv na to má čas, prostředí, druh a stupeň školy, počet žáků ve třídě, skladba konkrétní třídy, nebo materiální podmínky školy, a hlavně stav žáka (Michalík et al. 2015).

1.3 Legislativa

Inkluzí na základních školách se zabývá zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), - § 16 - § 19, § 23 odst. 3 a § 26 odst. 4 zákona č. 561/2004 Sb., ve znění zákona č. 383/2005 Sb., zákona č. 49/2009 Sb.

Rodina znevýhodněného dítěte má právo na podání přihlášky do své spádové základní školy a dítě nesmí být odmítnuto z důvodu jeho individuálních speciálních potřeb. Povinností školy a jejího vedení je přizpůsobit výuku a prostředí specifickým požadavkům dítěte (Jungwirthová 2015).

1.3.1 Inkluze z legislativního hlediska

Legislativní rámec inkluze je řešen především mezinárodními úmluvami a vnitrostátními předpisy.

Do mezinárodních úmluv patří Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením z roku 2006, jde především o snahu států, aby měl každý člověk možnost vzdělání stejným či podobným způsobem a aby měl svoji hodnotu, dále sem patří Salamánská deklarace UNESCO z roku 1994, která říká, že běžné školy, které fungují v souladu s inkluzivním charakterem mají nejlepší možnost zabraňování diskriminacím, Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948, která řeší právo na bezplatné vzdělávání pro všechny, Úmluva OSN o právech dítěte z roku 1989 týkající se práva veškerých dětí na získání vzdělávání bez jakékoliv formy diskriminace a Světová deklarace vzdělání pro všechny z roku 1990, tato deklarace hovoří opět o možnosti vzdělávání pro všechny.

Do vnitrostátních předpisů lze zařadit především Školský zákon číslo 561/2004 Sb., do kterého patří v této problematice především právo pro vzdělávání pro všechny, spádové oblasti a fakt, že právo na výběr školy má rodič, dále sem lze zařadit Vyhlášku o vedení dokumentace škol a školských zařízení z roku 2005, ve které se pracuje především se školní matrikou, Vyhlášku o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízení z roku 2005, do které patří především pojmy jako je bezplatnost a úplatnost a v neposlední řadě také Vyhlášku o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných (Inkluze.cz, 2022).

Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je především řešeno vyhláškou číslo 27/2016 Sb., a to vyhláškou o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění účinném od 1. 9. 2017. S ohledem na velice složitou byrokracii této problematiky byla vyhláška pozměněna (NPI ČR | Inkluze v praxi – Legislativa).

Změny mají za cíl odstranit technické nedostatky v samotné vyhlášce č. 27/2016 Sb. V některých souvislostech směřuje právní úprava i k odstranění administrativní zátěže, která je velice obsáhlá, a to především v oblasti společného vzdělávání, protože se první rok po nabytí účinnosti vyhlášky č. 27/2016 Sb. ukázalo, že některé právní předpoklady jsou zbytné, ať už vzhledem ke své povaze, nebo podobnosti vůči jiným postupům. Změněné byly také přílohy této vyhlášky. Došlo jak k opravám zcela zjevných nesprávností, tak k úpravě určitých opatření podpůrné podoby. Změna je například ve velikostech skupin, ve kterých může být poskytnuto podpůrné opatření v podobě pedagogické intervence. Jedná se o navýšení z dosavadních čtyř žáků, na nový počet šest. Žákům se sníženou

komunikační schopností je dle úpravy povoleno používat laminátor a laminovací fólie. Dochází i k úpravě formulářů, a to s ohledem na to, aby lépe vyhovovaly praxi (NPI ČR | Inkluze v praxi – Legislativa).

Většina změn nabývá účinnosti od 1. září 2017. Některé změny vstoupily v platnost o něco později, a to konkrétně v prosinci 2017 (NPI ČR | Inkluze v praxi – Legislativa).

Změny ve vyhlášce se týkají velkého množství oblastí, v některých jsou změny velice obsáhlé, u některých naopak pouze kosmetické. Jedná se například o:

Postup školy při poskytování podpůrných opatření prvního stupně

Velmi důležité je započítí poskytování podpůrných opatření prvního stupně před zahájením výuky, tato opatření zpracuje škola, jedná se o plán pedagogické podpory žáka. Tento plán zpracuje škola v případě, že nelze považovat samotné zohlednění individuálních vzdělávacích potřeb žáka při vzdělávání za dostačující. Plán pedagogické podpory obsahuje především popis problémů a speciálních vzdělávacích potřeb žáka, podpůrná opatření prvního stupně, cíle podpory a dodržování a vyhodnocování plánu ve srovnání se skutečností. Plán pedagogické podpory musí být školou průběžně aktualizován, a to v souladu s vývojem speciálních vzdělávacích potřeb žáka. Speciální vzdělávací potřeby se mění, proto je velice nutné nepracovat pouze podle jednoho vyhotoveného dokumentu, když se mění okolnosti. Poskytování podpůrných opatření prvního stupně musí být školou také průběžně vyhodnocováno. Nejpozději po 3 měsících od započítí poskytování podpůrných opatření poskytnutých na základě pedagogické podpory a jejího plánu, škola vyhodnotí, jestli jsou podpůrná opatření funkční, nebo nefunkční při naplňování cílů podpory. Škola může samozřejmě zjistit, že cíle jsou naplňovány jen z části, dle toho opatření změní, či pouze upraví. Při zjištění situace, kdy nejsou cíle plněny vůbec, je nutné, aby škola doporučila žákovi a jeho zákonnému zástupci, aby navštívil poradenské zařízení (NPI ČR | Inkluze v praxi – Legislativa).

Do doby zahájení poskytování podpůrných opatření druhého až pátého stupně na základě doporučení školského poradenského zařízení poskytuje škola podpůrná opatření prvního stupně na základě plánu pedagogické podpory. S plánem pedagogické podpory seznámí škola žáka, zákonného zástupce žáka, všechny vyučující žáka a další pedagogické pracovníky podílející se na provádění tohoto plánu. Plán obsahuje podpis osob, které s ním byly seznámeny (NPI ČR | Inkluze v praxi – Legislativa).

Postup školy při poskytování druhého až pátého stupně podpůrných opatření

Podpůrná opatření musí škola poskytovat ihned, bez jakéhokoliv odkladu, a to po obdržení doporučení školského poradenského zařízení a zaslání informovaného souhlasu písemnou formou, souhlas musí pocházet od zletilého žáka nebo zákonného zástupce žáka potom, co žák nebo jeho zástupce udělil ve škole nebo školském poradenském zařízení písemný informovaný souhlas s jejich poskytnutím (NPI ČR | Inkluze v praxi – Legislativa).

V informovaném souhlasu musí být poskytnuto výslovné vyjádření souhlasu s poskytováním podpůrných opatření, informace o následcích vyplývajících z poskytování podpůrného opatření, a to především o změnách týkajících se vzdělávání v souvislostech s podpůrným opatřením, informace o změnách týkající se organizace, které mohou v souvislosti s poskytováním podpůrných opatření nastat, podpis plnoletého žáka, nebo jeho zákonného zástupce, který potvrzuje, že veškerým informacím porozuměl a byl s nimi seznámen (NPI ČR | Inkluze v praxi – Legislativa).

Pokud není možné ze závažných důvodů zabezpečit poskytování doporučeného podpůrného opatření ihned, musí škola zajistit jiná podpůrná opatření, která jsou v kompatibilitě s opatřeními, která měla být poskytována. Může je ovšem poskytovat pouze s písemným souhlasem školského poradenského zařízení a zletilého žáka, nebo jeho zástupce.

Škola a školské poradenské zařízení je povinna průběžně vyhodnocovat poskytování podpůrných opatření a informovat o tom žáka, nebo jeho zákonného zástupce. Školské poradenské zařízení musí vyhodnotit poskytování opatření, a to ve lhůtě, která mu to stanovuje, nejdelší možná doba je však 1 roku od vydání tohoto doporučení. V případě jakékoliv změny, a to i v případě zrušení podpůrných opatření, je vždy nutné potvrzení školským poradenským zařízením, škola se o této problematice nemůže rozhodovat sama. Pokud školské poradenské zařízení rozhodne o tom, že jsou opatření poskytována chybně, nedostatečně, nebo jakkoliv jinak problematicky, může rozhodnout o změně opatření stejného či vyššího stupně (NPI ČR | Inkluze v praxi – Legislativa).

1.4 Organizace vzdělávání žáků s již přiznanými podpůrnými opatřeními

Ve třídě, oddělení nebo studijní skupině lze vzdělávat maximálně pět žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a způsob vzdělávání závisí na skladbě žáků. Zároveň nesmí počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami přesáhnout jednu třetinu celé třídy, oddělení nebo studijní skupiny. Ve třídách, odděleních a studijních skupinách je možné, aby souběžnou činnost vykonávali maximálně čtyři pedagogičtí pracovníci. V zákoně existují určité výjimky, a to jak u počtu žáků, tak u počtu pedagogických pracovníků. Tyto výjimky nejsou příliš často uplatňovány (NPI ČR | Inkluze v praxi – Legislativa).

1.5 Porovnání inkluze a integrace

Integrace a inkluze jsou dva různé přístupy ke vzdělávání dětí se zvláštními vzdělávacími potřebami.

Integrace se vztahuje k situaci, kdy jsou děti se zvláštními vzdělávacími potřebami umístěny ve speciálních třídách nebo zařízeních, ale mají přístup ke standardnímu vzdělávacímu programu a běžným vzdělávacím zdrojům. Integrace klade důraz na to, aby bylo prostředí přizpůsobeno potřebám dětí se zvláštními vzdělávacími potřebami. To zahrnuje například použití speciálních pomůcek, asistentů pedagoga nebo individuálních vzdělávacích plánů. Cílem integrace je umožnit dětem se zvláštními vzdělávacími potřebami získat přístup ke standardnímu vzdělávacímu programu a vzdělávat se společně s dětmi bez zvláštních vzdělávacích potřeb. (Tesařová 2016)

Na druhé straně inkluze se snaží zajistit, aby byli žáci se zvláštními vzdělávacími potřebami plně začleněni do běžného vzdělávacího prostředí a měli stejná práva a příležitosti jako ostatní studenti. Inkluze klade důraz na to, aby byly odstraněny bariéry a překážky bránící plnému začlenění dětí se zvláštními vzdělávacími potřebami do běžného vzdělávacího prostředí. To může zahrnovat poskytování individuálních vzdělávacích plánů, používání speciálních technologií nebo začlenění asistentů pedagoga do běžných tříd.

Rozdíl mezi integrací a inkluzí je tedy v tom, jak jsou děti se zvláštními vzdělávacími potřebami začleněny do běžného vzdělávacího prostředí. Integrace přizpůsobuje

vzdělávací prostředí potřebám dětí se zvláštními vzdělávacími potřebami, zatímco inkluze se snaží odstranit bariéry bránící plnému začlenění těchto dětí do běžného vzdělávacího prostředí.

Cílem inkluze je tedy poskytnout všem studentům rovné příležitosti k vzdělání a umožnit jim účastnit se vzdělávacího procesu společně s ostatními studenty.

Dalším rozdílem mezi integrací a inkluze je také to, jaký přístup mají učitelé ke vzdělávání dětí se zvláštními vzdělávacími potřebami. Při integraci se často zaměřují na to, jak co nejlépe přizpůsobit vzdělávací prostředí dětem se zvláštními vzdělávacími potřebami. Učitelé se snaží najít nejlepší způsob, jak začlenit tyto děti do běžné třídy. V případě inkluze se vzdělávání dětí se zvláštními vzdělávacími potřebami stává přirozenou součástí vzdělávacího procesu. Učitelé se zaměřují na to, jak mohou pomoci všem studentům, aby mohli společně vzdělávat a učit se.

Dalším rozdílem je, že integrace klade větší důraz na potřeby dětí se zvláštními vzdělávacími potřebami. V rámci integrace se snažíme zajistit, aby byly tyto potřeby plně uspokojeny. Naopak inkluze může někdy přinášet riziko, že budou potřeby těchto dětí zanedbány v zájmu přizpůsobení se běžné třídě.

Je také důležité poznamenat, že integrace a inkluze nejsou jedinými způsoby, jak se snažíme vzdělávat děti se zvláštními vzdělávacími potřebami. Existují také další přístupy, jako například speciální školy nebo domácí vzdělávání. Každý přístup má své výhody a nevýhody a je třeba pečlivě zvážit, co je pro konkrétního studenta nejvhodnější (Valenta a Ludíková 2012).

2 IMMANUEL KANT

2.1 Životopis Immanuela Kanta

Immanuel Kant se narodil v Královci roku 1724 jako čtvrtý z devíti dětí v chudé rodině výrobce strojů. Jeho rodiče byli zbožní pietisté. (Pietismus – reformní hnutí v luteránské církvi) v Královci byla také založena pietistická škola, kam Kant začal chodit v osmi letech. Moudrý pastor zde záhy poznal jeho nadání, a tak mu bylo umožněno vzdělání, což byla vzácná příležitost pro někoho z tak chudých poměrů a v té době vlastně nízkého původu. Mladý Kant však z toho zřejmě tak nadšený nebyl, ale tvrdý způsob výuky v něm vzbuzoval i odpor k jakési tyranii jeho vychovatelů. Viz jeho citát z poznámek k přednáškám na sklonku jeho života: „*Mnozí lidé si představují, že roky jejich mladosti jsou nejpříjemnější a nejlepší v jejich životě, ale ve skutečnosti tomu tak není. Jsou nejotravnější: tehdy jsme totiž podrobeni přísné disciplíně, zřídka si můžeme vybírat přátele, a ještě řidčeji máme svou svobodu*“ (Scruton a Toman 1996, str. 9).

V šestnácti letech začal studovat na univerzitě v Královci a po šesti letech byl jejím absolventem. Pak pracoval jako soukromý učitel v různých domácnostech. Teprve v třiceti jedna letech získal místo na univerzitě jako privátní docent. Jednalo se o neplacené místo, ale mohl pořádat veřejné přednášky. Skromné živobytí mu zajišťovalo soukromé vyučování. Zároveň už publikoval práce o dynamice a matematice. Na své vytužené profesorské místo čekal 15 let, a to jen proto, že odmítal nabídky od jinud a byl věrný svému rodišti a univerzitě, kde měl i ubytování.

Jeho myslitelská díla byla hlavně věnována matematice a fyzice. Nakonec se stal profesorem metafyziky a logiky. Se vši energií se pak věnoval výhradně filozofii. Byl také výborným rétorikem a jeho přednášky byly vyhlášené a v souvislosti s jeho písemnými díly se stal nejslavnějším německým filozofem své doby. V soukromém životě byl velmi pedantský a skromný, ale paradoxně i velmi společenský a občas by se dalo říct i výstřední. Prostě byl géniem, který předběhl svou dobu. Jeho povinností univerzitního profesora filozofie bylo přednášet o všech aspektech filozofie. Bylo tedy málo času na vypracování větších písemných děl (Scruton a Toman 1996).

Kritika čistého rozumu vyšla v roce 1781, kdy bylo Kantovi 57 let. Zabývala se metafyzikou a teorií poznání. Kritika praktického rozumu vyšla v roce 1788 a zabývala se etikou. Kritika soudnosti z roku 1790 se zabývala převážně estetikou. Další jeho sebrané spisy z takzvaného berlínského vydání mají dnes 27 dílů. Kant naposledy měl oficiální přednášku roku 1796, zde se zřejmě projevovale už jeho stáří. Stal se z něho apatický a opuštěný stařec. Zemřel 12. února 1804. Pohřbu se zúčastnil snad celý Královec i mnoho lidí z jiných částí Německa (Scruton a Toman 1996).

2.2 Pozadí Kantova myšlení

Jeho Kritika čistého rozumu je nejvýznamnějším filozofickým dílem moderní doby, ale zároveň velmi obtížně pochopitelným. Mnozí současní světoví vědci (zejména ve Velké Británii a Americe), vidí v Kantově díle určitou zmatenost. Nechtějí však tuto jakoby zmatenost vidět v Kantovi, snaží se tudíž do jeho díla zapracovat jakousi interpretaci tak, aby bylo více pochopitelné.

Kanta v mládí ovlivnily práce dvou filozofů. Leibnize a Humeho. Leibnizova myšlenková škola – racionalistická a Humeova – empirická škola.

Kant považoval závěry obou těchto filozofických směrů za mylné. Snažil se tedy o vlastní filozofickou cestu, která se vyhnula jejich omylům a zahrnovala pravdy.

Jeho Kritika chce ukázat, že „čistý rozum“ nemůže obsahovat poznání bez poukazů ke zkušenostem.

2.3 Kategorický imperativ

Viz „Základy metafyziky a mravů“, dílo předcházelo Kritiku praktického rozumu. Je to perfektní shrnutí jeho morálních názorů.

Jeho morální vize je vyjádřena analýzou představy a povinnosti. Využil například starověkého protikladu mezi teoretickým a praktickým poznáním. Rozdíl mezi poznáním pravdy a poznáním, co s ní udělat. Kant zde ukázal metafyzický a abstraktní základ obecných názorů na morálku.

Kantův kategorický imperativ je základní filozofický princip v díle Immanuela Kanta, který stanovuje, že lidé by se měli chovat vždy tak, jak by chtěli, aby se jednalo

všeobecně. Tuto myšlenku lze vyjádřit pravidlem, že by člověk měl jednat tak, aby jeho jednání mohlo být zároveň zákonem pro všechny lidi, což člověka zároveň staví do role vlastního zákonodárce a vkládá mu do rukou odpovědnost za vlastní charakter. Tuto myšlenku Kant považuje za základní prvek morálního rozhodování a učí, že každý člověk má právo na úctu a že by se měl chovat tak, aby respektoval práva druhých lidí.

Kantova myšlenka, že každý člověk má právo na úctu a že by se měl chovat tak, aby respektoval práva druhých lidí, je základním principem jeho etické teorie. Podle Kanta se lidé nemohou stát prostředkem k dosažení cíle jiných lidí, ale musí být považováni za cíl sami o sobě. To znamená, že každý člověk má svou vlastní hodnotu a nemůže být použit jako prostředek k dosažení cíle jiných lidí.

Tato myšlenka se odráží v Kantově pojetí lidských práv, podle kterého každý člověk má právo na úctu a respekt, a nikdo nesmí být diskriminován či ubližován na základě svého původu, rasy, pohlaví, náboženství, kultury a jiných faktorů. Tyto práva musí být respektována a chráněna, aby se zajistilo, že každý člověk má možnost plně rozvinout svůj potenciál a žít plnohodnotný život.

Kant také učil, že morální zákony a povinnosti se vztahují na všechny lidi stejně, bez ohledu na jejich sociální postavení, kulturu, rasu a jiné faktory. Tyto zákony se týkají všech aspektů lidského jednání, včetně vztahů mezi jednotlivci, vztahů mezi státem a občany, a vztahů mezi národy. Tyto zákony mají za cíl chránit práva jednotlivců a zajistit, aby každý člověk byl respektován a měl možnost žít plnohodnotný život.

Tento imperativ říká, že při rozhodování o tom, co je správné a co není správné, bychom měli použít zásadu universality a zvážit, zda by naše jednání mohlo být zároveň zákonem pro všechny lidi. Pokud by naše jednání nemohlo být zároveň zákonem pro všechny lidi, pak to nemůže být morálně správné.

Tuto myšlenku lze interpretovat tak, že pokud bychom chtěli, aby nějaké jednání bylo považováno za morálně správné, musí být takové, že by se dalo bez omezení aplikovat na všechny lidi. Pokud by naše jednání bylo závislé na našem vlastním zájmu, sociálním postavení, kulturním zvyklostem atd., pak by to nemohlo být zákonem pro všechny lidi, a tedy ani morálně správné (Chotaš a Karásek 2005).

2.4 Inkluze v pojetí Kantovy filozofie

Kantův kategorický imperativ je v souvislosti s inkluzí na školách použit jako filozofický princip pro hodnocení, jak by měla škola jednat vůči svým studentům. V kontextu inkluze na školách to znamená, že škola by měla jednat tak, aby všichni studenti, bez ohledu na jejich rasu, pohlaví, náboženství, kulturu a jiné faktory, byli respektováni a měli stejné příležitosti ke vzdělání.

Toto zahrnuje vytvoření bezpečného a inkluzivního prostředí na škole, ve kterém jsou studenti respektováni a je jim umožněno rozvíjet svůj potenciál na základě svých individuálních schopností a zájmů. To také zahrnuje poskytování odpovídající podpory a služeb pro studenty se specifickými vzdělávacími potřebami, aby mohli úspěšně dosáhnout svých cílů.

Kantův kategorický imperativ také nabádá školy, aby přemýšlely o tom, jak by měly jednat vůči svým studentům, a jednaly podle těchto zásad. To znamená, že školy by měly být zodpovědné za to, aby svými činy neporušovaly práva studentů a aby se snažily vytvářet inkluzivní prostředí, ve kterém mohou studenti všech úrovní a schopností úspěšně dosáhnout svých cílů.

Kantova myšlenka universality podporuje inkluzi a rovnost také, protože říká, že všichni lidé by měli mít stejné právo a možnosti, a že by se na ně neměly vztahovat diskriminační zákony a praktiky. To má důležité důsledky pro fungování škol, kde by mělo být zajištěno, aby všichni žáci měli stejný přístup k vzdělání a aby se jim neukládaly žádné diskriminační povinnosti. To má pozitivní dopad na vývoj a budoucnost jednotlivých žáků i společnosti jako celku.

3 UTILITARISMUS

3.1 John Stuart Mill

John Stuart Mill se narodil 20. května roku 1806 v Londýně ve Velké Británii a ve věku 66 let 8. května 1876 zemřel v Avignonu ve Francii. Mill byl anglickým filozofem, empirikem a liberálním politikem. Byl synem významného skotského historika a klasického ekonoma Jamese Milla. Otec ho již od útlého věku tři let vzdělával v řečtině, následně mladý John už v sedmi letech začíná číst Homera, Platona, nebo Thúkidida. Učil se také latinsky a základům matematiky a přírodních věd. Otec ho postupem času začal vzdělávat také v ekonomice filozofii a logice. Ve dvanácti spolupracoval s otcem na edici Benthamova díla.

Mezi jeho nejvýznamnější díla patří O svobodě (1859) a Úvahy o vládě ústavní (1861). John Stuart Mill v roce 1861 napsal také knihu jménem Utilitarismus, ve které sepsal své myšlenky, kde odmítá kvantitativní měření blaha a vylučuje Benthamův hédonistický výpočet. Utilitarismus je pro něho základ morálky, hodnocení podle užitku a principů největšího štěstí. Zdůrazňuje, že „užitek“ a „štěstí“ nelze omezovat na okamžité pocity a že musí zahrnovat i očekávané účinky v budoucnosti. Rozlišuje různé druhy potěšení, které není možné měřit a počítat, a uvědomuje si, že pokud není možné zvyšovat pocit štěstí, musí se snížit pocit neštěstí.

Je jedním z nejvýznamnějších filozofů 19. století. Ekonomicky měl dobré rodinné zázemí. Jeho otec sice pocházel z prostých poměrů venkovského živnostníka, ale byl velmi nadaný a díky své pili úspěšně vystudoval a získal časem významné úřednické místo ve Východoindické společnosti. Ta byla založena už královnou Viktorií roku 1600. Johnův otec James se zde proslavil rozsáhlou studií o dějinách Indie. Psal také odborné literární spisy a byl ve své době uznávaným politikem a filozofem. John měl tedy velký vzor ve své otcí a už od útlého dětství projevoval velké nadání. Ve třech letech už prý uměl řecky a v osmi letech prý latinsky. Už jako chlapec se zajímal velmi o matematiku, dějepis, logiku a o filozofické vědy vůbec (Mill et al. 2011).

Po celý život zůstal věrný tradiční anglické filozofii zaměřené empirickým směrem. V jednadvaceti letech prožil nervový kolaps, ze kterého se brzy dostal, a to hlavně díky své spřízněné duši Harrietě Taylorové. Když ovdověla, tak se s ní později oženil. (1840)

V té době v Anglii probíhala překotná průmyslová revoluce a zákonitě zde docházelo k ekonomickým a následně i politickým krizím.

Pro anglickou společnost té doby bylo významné, že dokázala řešit složité sociální otřesy bez násilí postupnými reformami politického systému. Byly tak pomalu, ale vytrvale zlepšovány sociální podmínky. To způsobovalo, že v 19. století filozofové a vůdčí ekonomové i politici nabývali dojmu, že se člověk začíná stávat „pánem a majitelem přírody.“

V této viktoriánské atmosféře docházelo k prudkému rozvoji anglické vědy a kultury.

John Stuart Mill byl součástí tohoto prudkého rozmachu společnosti. Byl významným publicistou i praktickým politikem. V šestnácti letech už byl podle otceva vzoru úředníkem Východoindické společnosti. Ta však byla, po mnoha ozbrojených bouřích v Indii zrušena (1858). byla tam totiž od začátků koloniální vlády chápána jako tvrdá vykořisťovatelská a Indům nepřátelská společnost.

John Stuart Mill byl sice svým způsobem humanista, ale byl zároveň přesvědčen, že Britové a jejich vláda přinášeli Indii pokrok a hospodářský rozvoj. Pracoval zde třicet šest let a nerad opouštěl své úřednické místo. Na svou dobu byl velmi pokrokový. Například už v mládí prosazoval regulaci porodnosti. Dokonce byl za nelegální propagaci (roznášení letáků) zatčen. Tehdy byl ovlivněn zakladatele pozitivistické filozofie Augustem Comtem. Svým způsobem obdivoval socialismus (nikoliv komunistického zaměření). Připouštěl možnost aspoň částečně soukromého vlastnictví.

John Stuart Mill vydal své první významné dílo „System of Logic“ v sedmatřiceti letech roku 1843. Bylo velmi úspěšné a jen během jeho života vyšlo v osmi vydáních. Bylo přeloženo i do několika cizích jazyků. Například německy roku 1849, česky jen částečně roku 1892.

Kniha nebyla sice přínosem moderní logiky (viz výklad formální logiky podle Milla), ale například metodologické otázky vědecké vysvětlování indukce, filozofické logiky, teorie vlastní jmen, či matematiky a podobně.

Mill byl stále věrný svému empirickému východisku. Během svého života korigoval některé své názory. Po pěti letech vydává další své dílo „Principles of Political Economy“ (1848).

- Rozlišení hospodářských zájmů společnosti a jejich skutečných zájmů
- Potřeba kontroly porodnosti
- Možnost socialismu – dělnické družstevnictví a podobně

Vědecká veřejnost dodnes není jednotná v názoru, zda byl Mill stoupencem socialismu, nebo jakéhosi lidového kapitalismu.

Další významný spis „Utilitarianism“ vyšel v roce 1861 – úsilí o maximalizaci potěšení pro rozumné bytosti. Navázal na Benthamovu etickou vědu, ale významně ji modifikoval. V jeho utilitaristických studiích jako by se ukazovaly dva myšlenkové směry. Viz O svobodě z roku 1859.

Propaguje individualismus – jedinec zcela svobodně řídí svůj život zcela nezávisle. Na druhé straně Mill hájil zcela utilitaristický princip – cílem člověka nemá být maximalizace jeho osobního uspokojení, ale jedinec má usilovat o uspokojení druhých. V jeho díle je vidět určitá nejednotnost. Pravděpodobně vliv jeho manželky Harriety, ta byla velkou individualistkou a podílela se na jeho pracích často jako spoluautorka. Mill byl i politikem v letech 1865 až 1868 a to jako liberální poslanec v dolní komoře britského parlamentu. Hájil tam v reformistickém duchu zájmy dělnictva. Byl vlastně pokrokový – viz jeho projev pronesený v parlamentu ve prospěch volebního práva žen, Později ho zpracoval do stati O poddanství žen. Bohužel musel svou činnost v parlamentu ukončit, neboť nebyl pro další období zvolen.

Mill byl veskrze tradičním anglickým empirický filozof, ale také znal soudobé zahraniční filozofické školy. Znal v jeho době nevýznamnou francouzskou filozofickou školu. Z německých filozofů znal pouze Kanta, ale německý idealistický filozofický směr mu neseseděl, byl mu cizí. Tato filozofická škola měla vliv v Anglii až po Millově smrti koncem 19. století, a to hlavně díky Hegelovi.

Millův utilitarismus vycházel z obhajoby díla jeho učitele Jeremyho Benthama. Bentham vycházel ze 3 principů.

1. Lidé usilují o dosáhnout slasti či potěšení a vyhnout se bolesti

2. Úsilí o potěšení je mravně správné odříkat si ho je mravně nesprávné a iracionální
3. Benthamův princip, takzvaná norma nestrannosti, ta je pro něho východiskem kritiky různých politických a sociálních diskriminací. Hodnotí lidské skutky jen podle důsledků ale nikoliv podle duševních pohnutek, ze kterých vycházejí.

Mill provedl v Benthamově soustavě některé úpravy.

1. Mill nahradil Benthamovu kvantitu kvalitou. Oproti Benthamovi viděl duševní slasti hodnotnějšími oproti slastem tělesným.
2. Mill nahradil Benthamův kalkul výpočtu mravní správnosti jednotlivých činů obecnými pravidly pro aplikaci v konkrétních případech
3. Bentham připouštěl, že etika může někdy způsobit i činy, které jsou v rozporu se spravedlností. Mill naopak argumentoval, či se o to snažil, že spravedlivé je zároveň vždycky prospěšné.

Millův utilitarismus rozvířil filozofické názory v Anglii a stal se zde předmětem mnoha diskusí. Našel si pokračovatele či příznivce, ale také více kritiků například H. Sidwicka.

Koncem 19. století byl ostře kritizován takzvanými anglickými Hegelovci. Teprve ve 20. století byl Mill opět vzat na milost a jeho dílo bylo částečně rehabilitováno viz. Moore a po něm mnoho dalších filozofů až do současnosti usilují o modernější a přijatelnou formu utilitarismu. Dnes se častěji užívá místo utilitarismus – konsekvencialismus a je to živý etický směr současnosti. Jeden z nejvýznamnějších současných utilitaristů je John Rawls. Naopak významným současným kritikem tohoto směru utilitarismu je B. Williams. V Německu se utilitarismus setkal spíše s kritikou. Ostře ho kritizoval hlavně F. Nietzsche, mírnější pak například M. Scheler.

U nás v českých zemích se mírně projevil v 90. letech 19. století viz překlad „O individualitě“ (J. Váňa 1880), „Poddanství žen (Ch. Masaryková) atd. Zájem o Millovo dílo nejdříve asi vyvolal profesor J. Durdík jenž o něm napsal drobný spis. O Millovo díle se však také zajímal Durdíkův mladší kolega na filozofické fakultě profesor T.G. Masaryk. Ten usiloval o rozšíření české kultury mimo německé země. Odborně se Millem zabýval František Čáda. Čádovi se podařilo přeložit do češtiny malou část Millovy Logiky, jak tu bylo uvedeno. Sám pak vydal odborné dílo Noetická záhada u Herbarta a Stuarta Milla (1894). V českém prostředí byl tehdy populárním filozofickým směrem takzvaný Herbartismus. Předním představitelem je právě profesor Josef Durdík.

K ucelenému překladu Millova díla u nás však nedošlo. Teprve více než po sto letech ho přeložil dr. Karel Šprunk (2011). Tento překlad má už význam hlavně historický. Dnes už je k dispozici mnoho odborné literatury o Millově díle i u nás (Mill et al. 2011).

Mill zde řešil otázku nejvyššího dobra (summum bonum) – otázka založení mravnosti.

Uváděl, že už od starověké antiky existuje nejistota i v matematice, která je považována za nejjistější vědu. Podle Milla jsou prvními principy vědy vlastně posledními výsledky metafyzické analýzy základních pojmů jednotlivých vědních oborů. Více citát „*Kritérium správného a nesprávného musí být způsob zjišťován, co je správné a nesprávné, a ne následek toho, co jsme už zjistili*“ (Mill et al. 2011, str. 33) Dále říká, že mravnost individuálního jednání je aplikací daného zákona na konkrétní věc. Podle Milla není věci přímého jednání. Dále srovnává dvě školy. Induktivní a intuitivní. Obě školy měly stejný názor – mravnost musí být vyvozována z principů. Většinou se jim ale nedařilo sestavit seznam apriorních principů jako premisy dané vědy. Jak už bylo výše uvedeno, Mill vycházel z Benthamova díla, jež do jisté míry obhajoval. Viz. citace: „- *velký podíl na formování mravních nauk měl princip užitečnosti neboli, jak jej později nazval Bentham, princip největšího štěstí, a to i u těch kteří s největším pohrdáním odmítají jeho závaznost*“ (Mill et al. 2011).

Immanuel Kant byl podle Milla vynikajícím myslitelem (viz Kantova „*Metafyzika mravů*“), zároveň, ale kritizoval některé Kantovy teorie, zejména jeho princip, že má člověk jednat tak, aby jeho jednání mohlo být bráno za zákon všemi rozumovými bytostmi. Poukazuje na rozpory v Kantových teoriích, ať už logické, ba dokonce fyzicky nemožné.

Dále se Mill v tomto svém díle snaží svůj utilitarismus obhájit. Snaží se o analýzu filozofických důvodů pro utilitaristickou normu. Podává vysvětlení této nauky jako filozofické teorie.

3.2 Utilitarismus

Utilitarismus je filozofický přístup, který hodnotí správnost jednání podle toho, zda přináší největší celkovou úrodu pro co největší počet lidí. Utilitaristé se domnívají, že cílem lidského jednání by mělo být maximální dobro a minimální zlo. Základní myšlenky

utilitarismu budou stručně popsány v následujících odstavcích. Zde však bude nejprve uveden jejich krátký výčet. Utilitarismus zdůrazňuje důležitost výsledku jednání, nikoliv motivace, kterou k němu člověk vedl. Zaměřuje na celkové dobro, nikoliv na individuální dobro. To znamená, že i když jednotlivci mohou trpět, pokud to přinese celkové dobro, považuje se to za morálně správné. Utilitarismus také používá koncept "hledání rovnováhy" mezi jednotlivými dobrými a špatnými výsledky jednání. Pro jasnější představu bude uvedeno, jak by aplikace tohoto konceptu vypadala v praxi. V reálném světě by využití tohoto hledání rovnováhy vypadalo tak, že i když může být jednání špatné pro některé lidi, pokud přinese celkové dobro, považuje se za morálně správné. Základním z předpokladů k možnému uplatňování utilitarismus je, že lidské bytosti jsou schopny měřit a porovnávat utilitu (tj. dobro a zlo) a že existuje objektivní měřítko, kterým lze utilitu měřit. Poslední myšlenka je asi nejproblematictější premisou, jelikož objektivní měřítko je poněkud nereálný cíl a síla, která by měla takové měřítko sestavit zůstává nejednoznačnou.

Utilitarismus má řadu kritiků, kteří namítají, že tento přístup nedokáže správně rozlišovat mezi dobrem a zlem, že zohledňuje pouze kvantitu dobra a zla, nikoliv kvalitu, a že může vést k použití násilí a diskriminace. Navzdory těmto námitek je však utilitarismus stále považován za jedno z nejvýznamnějších a nejrozšířenějších etických teorií. Utilitarismus hledá maximální štěstí nebo dobro pro co největší počet lidí a jeho primárním cílem je dosáhnout co největšího celkového dobra. Tyto základní myšlenky utilitarismu se stále diskutují a debatují ve filozofických kruzích a jsou klíčovými tématy při rozhodování o morálních otázkách, jako je například distribuce zdrojů, regulace průmyslu a ochrana zdraví a životního prostředí.

John Stuart Mill pojímal myšlenky utilitarismu originálním způsobem, který byl nazýván "kvalitativním utilitarismem". Mill se odlišoval od předchozích utilitaristů tím, že rozlišoval mezi kvantitou a kvalitou štěstí. Zastával názor, že nejen počet lidí, kteří získávají štěstí, ale také kvalita štěstí, je důležitá při hodnocení morálního rozhodnutí. Podle Millova názoru by mělo být štěstí vyšší kvality, jako například umělecká tvorba

nebo filozofické úvahy, váženo více než štěstí nižší kvality, jako je například spotřeba nebo zábava.

Mill rozvinul a zdůraznil důležitost individuálního štěstí jako faktoru při určování, zda je určité jednání morálně správné nebo nikoliv. Zatímco původní utilitaristé, jako Jeremy Bentham, se zaměřovali pouze na maximální celkové štěstí, Mill tvrdil, že nelze měřit štěstí jednotlivců jen jako součet a že je nutné brát v úvahu kvalitu štěstí jednotlivců. Mill také zdůraznil důležitost svobody jednotlivců a argumentoval, že by mělo být zachováno maximum svobody, pokud to není v rozporu se štěstím ostatních. Tyto myšlenky Milla významně ovlivnily utilitarismus a dodaly mu nový rozměr. Nejsou však jen celkovým významným přínosem k původní utilitaristické teorii, ale také oživilí neutuchající diskusi ohledně utilitarismu a jeho pojetí v souvislosti se současnými otázkami a problémy dnešní doby (Mill et al. 2016).

3.3 Inkluze v pojetí Millova kvalitativního utilitarismu

John Stuart Mill vyzdvihoval důležitost individuálního štěstí a svobody jednotlivců v rámci svého utilitaristického uvažování, což má relevantní souvislosti s inkluzí na školách. Millova myšlenka, že je nutné brát v úvahu kvalitu štěstí jednotlivců, může být aplikována na situaci inkluze na školách, kde by mělo být zajištěno, aby všichni žáci měli stejné možnosti a šance k dosažení kvality života a štěstí.

Navíc Millův zájem o zachování svobody jednotlivců může být použit jako argument pro inkluzi, protože inkluze zajišťuje, že žáci s různými potřebami, včetně těch s poruchami učení, mají právo na stejné vzdělávací příležitosti jako ostatní žáci. To umožňuje jednotlivcům rozvíjet své schopnosti a realizovat svůj potenciál, což přispívá k jejich štěstí a svobodě.

Zkrátka, Millovy myšlenky o štěstí a svobodě jednotlivců jsou relevantní pro diskusi o inkluzi na školách a mohou být použity jako argument pro podporu inkluze jako způsobu, jak zajistit spravedlivé a důstojné vzdělávání pro všechny žáky.

John Stuart Mill byl zastáncem individuální svobody, kterou považoval za jednu z nejvýznamnějších hodnot. Tuto svobodu ale zároveň vyvážil tím, že říkal, že by měla být omezena v případě, že je v rozporu se štěstím ostatních. Toto omezení svobody nazývá

Mill harm principem, kdy říká, že pokud jednání jednotlivce škodí jiným lidem, je legitimní jednání omezit, aby se ochránilo štěstí ostatních. Tuto myšlenku lze aplikovat i na otázku inkluze na školách, kde by mělo být zachováno právo každého dítěte na vzdělání, ale pokud by inkluze škodila štěstí jiných dětí, je legitimní omezení, aby se ochránilo štěstí všech dětí.

Pokud by inkluze na školách skutečně škodila štěstí běžných dětí, Mill by možná navrhl jiný postup, jako je například vybudování speciálních škol pro děti s potřebou zvláštní péče, nebo zlepšení současného systému tak, aby inkluze mohla fungovat efektivně a bez negativního vlivu na štěstí ostatních dětí. V každém případě by ale Mill hledal řešení, které by zachovávalo co největší štěstí pro co největší počet lidí.

Inkluze může fungovat neefektivně a mít negativní vliv na štěstí ostatních dětí, pokud není řádně zajištěna dostatečná podpora pro všechny zapojené strany. Některé faktory, které k tomu mohou napomáhat, jsou:

- Nedostatek finančních a personálních zdrojů: Pokud školy nemají dostatečné finanční a personální zdroje na zajištění kvalitní inkluze, může dojít k neuspokojivým výsledkům, jako je např. nedostatečná podpora pro děti s odlišnými potřebami.
- Nedostatečná školení pro učitele: Pokud učitelé nejsou dostatečně školeni, mohou mít problémy s tím, jak efektivně pomáhat všem dětem, a to může mít negativní vliv na štěstí ostatních dětí.
- Nízká motivace a spolupráce mezi učiteli a rodiči: Pokud učitelé a rodiče nejsou motivováni k úzké spolupráci, může to mít negativní vliv na úspěšnost inkluze a štěstí dětí.
- Špatně nastavený systém: Pokud není systém inkluze nastaven tak, aby zohledňoval potřeby všech zapojených stran, může to vést k neuspokojivým výsledkům a negativnímu vlivu na štěstí ostatních dětí.
- Pokud není inkluze podporována ze strany školy, rodičů a okolí, může to negativně ovlivnit úspěšnost a štěstí inkluzivních studentů.
- Nedostatečně adaptované prostředí a vzdělávací materiály: Pokud není školní prostředí a vzdělávací materiály dostatečně adaptovány na potřeby inkluzivních studentů, mohou být těmito studenty limitováni.

- Nesprávné stanovování cílů a očekávání: Pokud jsou nastaveny nesprávné cíle a očekávání pro inkluzivní studenty, může to mít negativní vliv na jejich úspěšnost a štěstí.

Tyto faktory mohou vést k neefektivní inkluzi a negativnímu vlivu na štěstí ostatních dětí. Je důležité, aby byly správně zváženy a následně přijímány opatření k jejich řešení, aby se zajistila úspěšná inkluze pro všechny zapojené strany, která pomůže inkluzivním dětem a zároveň nesníží štěstí ostatních. Zde je několik opatření, která by mohla pomoci zajistit efektivní a bez negativního vlivu na štěstí ostatních dětí:

- Vzdělávání pedagogů: Pedagogové by měli být vzděláváni v oblasti inkluze a jak efektivně pracovat s dětmi se specifickými potřebami.
- Adaptabilní učební plány: Školy by měly mít flexibilní učební plány, které umožňují individuální přístup k učení a výuce dětí s potřebou zvláštní péče.
- Podpora ze strany rodin: Školy by měly poskytovat podporu rodinám a spolupracovat s nimi, aby mohli efektivně pomáhat svým dětem s potřebou zvláštní péče.
- Zdroje pro žáky se specifickými potřebami: Školy by měly mít k dispozici zdroje, jako jsou asistenti pro děti se specifickými potřebami, aby jim mohli poskytnout potřebnou péči.
- Otevřená komunikace: Školy by měly být otevřené v komunikaci se všemi zúčastněnými stranami, včetně rodin, pedagogů a dětí, a být schopny řešit jakékoli problémy, které mohou vzniknout.
- Zohledňování potřeb dětí při rozhodování: Školy by měly brát v úvahu potřeby všech dětí při rozhodování o způsobu výuky a organizaci školy.

Tyto opatření by mohly pomoci zajistit, že inkluze na školách bude fungovat efektivně a bez negativního vlivu na štěstí ostatních dětí.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 Metodika výzkumu

Kapitola popisuje metody a výstupy zvolené pro tento výzkum. Seznamuje nás s danou problematikou, cílem výzkumu, vybranou skupinou a průběhem sběru dat. Pro práci byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu, a to otevřený rozhovor. Data jsou pak konfrontována s filozofií Immanuela Kanta a utilitaristického pohledu Johna Stuarta Milla, jako předního představitele tohoto směru.

4.2 Kvalitativní výzkum a zvolená metoda výzkumného šetření

Pro tuto práci byl zvolen kvalitativní výzkum, a to především z toho důvodu, abychom získali upřímnou odpověď dotázaných pedagogů, která nebude ovlivněna žádným směrem, ale bude pouze jejich osobním názorem, vycházejícím z jejich zkušeností. Získáme tak osobnější pohled na problematiku inkluze.

Obecně řečeno je kvalitativní výzkum formou otevřeného rozhovoru jednou z metod sběru dat, která se často používá v sociologii, psychologii, antropologii a dalších, zejména humanitních oborech. Tato metoda umožňuje hloubkové porozumění názorům, postojům a zkušenostem respondentů, kteří jsou pozváni k účasti na rozhovoru.

Otevřený rozhovor je specifický typ rozhovoru, který se zaměřuje na získání rozsáhlých, detailních a hlubších informací od respondentů. Respondenti mají obvykle volnou ruku k vyjádření svých názorů, postojů, zkušeností a pocitů bez přímého vedení a omezení ze strany výzkumníka. Tato volnost pomáhá výzkumníkovi získat hlubší vhled do tématu, které zkoumá, což může pomoci při porozumění složitým jevům a poskytnout cenná vodítka pro tvorbu dalšího výzkumu kvantitativního rázu. Nevýhodou kvalitativního výzkumu je, že výsledky tohoto typu výzkumu nelze obecně aplikovat na celou populaci, protože nejsou založeny na kvantitativních statistických analýzách. Nicméně slouží jako podklad pro tvorbu výzkumných otázek a hypotéz do budoucna (Hendl 2008).

4.3 Cíl výzkumu

Bakalářská práce se zaměřuje na porovnání dvou přístupů v pohledu na inkluzi na základních školách, a to přístupu Immanuela Kanta a utilitarismu. Praktická část této práce měla za úkol zjistit pohled učitelů základních škol na problematiku inkluze a jejich osobní názor a ten následně vystavit přístupu těchto teorií.

Úkolem však není zjistit co je lepší a co horší, ale zhodnotit co by se mohlo změnit, aby inkluze na základě těchto dvou teorií byla funkčním modelem.

4.4 Výzkumný soubor

Respondenti byli vybráni na základě výběru dle účelu a dostupnosti s ohledem na místo výkonu zaměstnání. Osloveno bylo pět učitelů ($n = 5$) a podmínkou účasti ve výzkumu byla zkušenost s výukou na prvním i druhém stupni základní školy. Pro širší prozkoumání problematiky v kontextu městských a venkovských škol, potažmo tříd o vysokém počtu žáků ve třídě a malotřídkách byli vybráni 3 učitelé z větších tříd a 2 učitelé z venkovských malotřídek. Všichni respondenti vyučují ve Středočeském kraji na státních základních školách. V souboru byli zastoupeni muži i ženy a jejich bližší popis bude uveden níže v podkapitole 4.7 Analýza rozhovorů.

4.5 Etika výzkumu

S výzkumem nebyla spojena žádná předpokládaná rizika, participanti byli seznámeni s účelem výzkumu, o kterém byli informováni před započítím rozhovoru. Data účastníků byla anonymizována a využita pouze v rámci této bakalářské práce. Respondenti souhlasili se zpracováním dat a účastí na výzkumu. Vybraní jedinci byli poučeni o dobrovolnosti výzkumu, možnosti ho kdykoliv v průběhu ukončit a účastí nevzniká nárok na odměnu.

4.6 Procedura

Respondentům je po souhlasu s účastí na výzkumu položena otázka: “Jaký je Váš osobní názor na inkluzi na základní škole?”, společně s instrukcí, aby odpověděli dle svého vlastního uvážení, rozsáhle a řekli vše, co je k otázce napadne.

Data získaná z rozhovorů byla následně zpracována a vyhodnocena pomocí tematické analýzy.

4.7 Analýza rozhovorů

Inkluze jako přínos, za určitých podmínek.

Tato souhrnná kategorie nalezena ve třech rozhovorech reflektuje vnímanou přínosnost inkluze, nicméně také neopomíná zmínit možná úskalí. Těmi jsou podmínky, které nejsou vhodné pro prosperující začlenění žáků se speciálními potřebami jako například kázeňsky problematický kolektiv. Částečně je tento pohled na danou problematiku v souladu s Kantovou ideou, že bychom se měli pokoušet poskytnout možnost pro dosažení štěstí pro všechny, dávat všem respekt a rovné možnosti, ale štěstí v aktuálních podmínkách není zaručeno. Za určitých podmínek, jako je znalost kolektivu, malé množství kázeňských problémů u běžných žáků apod. toho však dosáhnout lze, a proto bychom neměli paušálně zavrhnout celý koncept inkluze jako nevyhovující. Zároveň je plně v souladu s utilitaristickými myšlenkami díky zvažování výhod a nevýhod a snaze najít takovou kombinaci podmínek, při kterých maximalizujeme štěstí všech zúčastněných. To krásně ilustrují následující výroky respondentů:

„Inkluze je ve většině tříd a pro většinu žáků velkým přínosem.“ [Rozhovor č.1]

„Velký problém je ale s inkluzí ve třídách, kde je velká skupina žáků, kteří mají nějaké kázeňské problémy dané především rodinnými poměry a mohou tak žákům v rámci inkluze předávat spíše problémy, než aby se dobře ve třídě začlenili.“ [Rozhovor č.1]

„Podle mého názoru je inkluze velice pozitivní věc, alespoň ve většině času.“ [Rozhovor č.4]

„Osobně si však myslím, že velice záleží na učiteli, jakým způsobem celou výuku pojme – se slabšími žáky fungovat jinak, s dopomocí asistenta apod., zároveň ale silnější žáky vytěžit více, vše je na snaze a ochotě učitele, zda pracuje komplexně, nebo si chce práci ulehčit.“ [Rozhovor č.4]

„Je důležité porozumět potřebám daného žáka a ostatní seznámit srozumitelnou formou o dané situaci.“ [Rozhovor č.2]

Do pozitiv inkluze se dle oslovených učitelů řadí vzájemná pomoc, možnost setkat se již na základní škole s odlišnostmi ostatních a naučit se s takovou situací vypořádat a pracovat s ní, což ilustrují následující výroky:

„Žáci vidí své spolužáky tak, jak funguje následně celý život. Dobře si všimnou toho, že jsme každý jiný a každému vyhovuje jiný způsob práce i učení.“ [Rozhovor č. 1]

„Z mého pohledu je tedy (inkluze) přínosná pro obě strany, pro žáky, kteří mají nějaké IVP v rámci inkluze i pro žáky, kteří jsou bez inkluze. I v rámci výuky učitel nějaké téma vysvětluje trochu jinak, aby to žák/žákyně dobře pochopili a ostatní žáci mohou dané téma také lépe chápat i s jiným způsobem vysvětlování látky.“ [Rozhovor č. 1]

„Žáci na naší škole si vzájemně pomáhají a tím, že vidí, že existují různí žáci, a to i velice problémoví, a to jak zdravotně, tak psychicky, tak jsou díky tomu velice empatičtí a fungují společně, neposmívají se jeden druhému apod.“ [Rozhovor č.4]

Nevhodné prostředí pro inkluzi a její dopady ilustrují následující výroky:

„Na jedné nejmenované škole vím o žácích zařazených v rámci inkluze, že se pro ně díky zcela nedisciplinovaným spolužákům stala škola spíše problematická, nemohli se dobře učit a nepřinášela jim díky neustálým výchovným problémům spolužáků to, co by na jiné škole bylo v rámci inkluze zcela bezproblémové a dobře by danou látku pochopili. Je tedy nutné dbát v některých třídách určité předběžné opatrnosti a hlídat chování celé třídy, aby výuka v rámci inkluze byla opravdovým přínosem a dobrým vzděláním pro všechny žáky – ať už s inkluzí nebo bez inkluze.“ [Rozhovor č. 1]

„Z hlediska vzdělávání je to občas nevýhoda s ohledem na velice nadané žáky, které to může brzdit.“ [Rozhovor č.4]

Inkluze jako negativum.

Tato druhá kategorie, která byla v rámci rozhovorů identifikována je zcela v opozici proti Kantově filozofii. Ve své podstatě, dle těchto rozhovorů aktuálně nelze dosáhnout a zajistit štěstí pro všechny a zajištění rovné příležitosti by mělo neblahý dopad na většinové žáky. Z toho důvodu zastávají tito kantoři postoj výrazného nesouhlasu s inkluzí a přiklání se k umístění žáků, kteří jsou dnes inkludováni, do speciální školy. Tento postoj bych nazval krajně utilitaristickým, jelikož hledí především na množství štěstí, a tedy prospěch většiny. To ilustrují následující slova respondentky:

„Dle mého názoru by se inkluze měla zrušit. Začleňování „jiných“ dětí do kolektivu dětí základních škol není dobré řešení. Učitel na základní škole by se měl věnovat dětem průměrným a nadaným, oni jsou silnými články a budoucností společnosti. Společnost a školství není na inkluzi připravena. Běžný pedagog na základní škole nemá vzdělání a praxi pro práci s žáky se speciálními potřebami. Těmto dětem by mělo být umožněno vzdělávání ve speciálních školách, kde by se kladl důraz hlavně na individuální přístup a potřeby dítěte.“ [Rozhovor č. 3]

A vyjádření druhé pedagožky, která situaci vnímá podobně, přestože je nutné podotknout, že její názor není tak ostře vyhraněný:

„Ale jsme opravdu přesvědčeni o tom, že žák s postižením se ve třídě s žáky bez postižení cítí dobře? Není zde jen sám v přeplněné třídě? Tento pohled mám u žáků na druhém stupni základní školy. A vnímám velké rozdíly, ačkoliv se ostatní spolužáci chovají k žákovi ohleduplně. Samotný jedinec se v kolektivu necítí dobře. Nesdílí s nimi v tomto věku společné zájmy a názory. Tudíž je pro ně těžké najít společné téma k rozhovoru.“ [Rozhovor č. 5]

Tato respondentka se k tomuto řešení přiklání nejen z důvodu zajištění blaha většiny, ale bere v úvahu i možné zvýšení štěstí inkudovaných dětí ve speciálních školách, kde pro ně bude zajištěn menší kolektiv a individuálnější výuka, kterou dle názoru respondenta potřebují pro rozvoj svého potenciálu zejména v praktických činnostech a zároveň by v takovém prostředí byli přijímání, cítili se úspěšnější. To můžeme vidět v následujícím výroku:

„Můj názor je, že je dobré, když žák s postižením může chodit do své spádové školy a nemusí hledat často dosti vzdálené školy speciální, ale lépe by jim bylo, kdyby měli svojí malou třídu a byli na stejné vlně a učili se více praktických věcí do života. Tito žáci by pak častěji zažívali pocit úspěchu.“ [Rozhovor č. 5]

Nejednoznačnost situace a obtížnost posouzení, jaký je nejlepší postup dokládají následující slova respondentky:

„Mám pocit, že je velice těžké rozhodnout koho inkudovat a kdo by měl chodit do speciální školy. Myslím, že v současné době stále narážíme na nepochopení slova inkluze.“ [Rozhovor č. 2]

4.8 Závěrečné shrnutí

Jak bylo popsáno v teoretické části, tak inkluze na základních školách je koncept, který se týká zapojení dětí s různými druhy znevýhodnění do běžného vzdělávacího prostředí. Cílem inkluze je poskytnout těmto dětem plný přístup ke vzdělání a zajistit, aby se cítily součástí společnosti. To může zahrnovat například adaptaci vzdělávacího programu nebo vybavení tak, aby vyhovovalo potřebám dětí se specifickými potřebami. Inkluze se v poslední době stává více a více konzultovaným tématem a její aplikaci věnuje pozornost stále větší množství zemí. I v rozhovorech, provedených v rámci praktické části této bakalářské práce 4 z 5 oslovených učitelů zmiňovali důležitost inkluze v rámci seznámení dětí s realitou běžného života v praxi a naučení se dobrému soužití s vrstevníky s různými speciálními potřebami, které se mohou dětem jevit jako něčím odlišné a vyčnívající.

Otázkou ale je, zda je prospěšná opravdu všem zúčastněným stranám? Na tuto otázku se v této práci pokouším najít odpověď za pomoci srovnání dvou na první pohled protichůdných teorií. Alespoň to jsem si myslel, než jsem začal pracovat na této bakalářské práci. Čím více jsem jednotlivé postoje těchto teorií zkoumal, tak jsem přicházel na to, že obě hlavně chtějí, aby žáci byli šťastní, jen každá z nich se k tomu dostává jiným pohledem.

Zatímco Kant podporuje inkluzi a rovnost, protože by si všichni lidé měli být rovni a mít stejná práva a možnosti, a že by se na nikoho neměly vztahovat diskriminační zákony a praktiky, tak utilitaristé v čele s Millem na inkluzi hledí zejména z hlediska prospěchu co největšího množství lidí.

Vzájemně se tyto pohledy setkávají například v tom, že by na základních školách mělo být zajištěno to, že ani jedna strana netrpěla tím, že je přítomná ta druhá. Výuka by měla probíhat tak, aby péče o žáky byla rozložena systematicky a nejlépe obě skupiny propojit, aby si byly navzájem přínosem, což opět dokládají i kantoři účastníci se mého výzkumu. Zmiňují zejména kázeňskou problematiku, která může mít negativní důsledky pro inkludované dítě, negativní dopady pocíťovaných neúspěchů při porovnání se s ostatními spolužáky a na druhé straně přílišnou pozornost věnovanou inkludovaným na úkor zbytku třídy, hlavně pak nadaným dětem.

Problém nastává však tehdy, když z papíru, a právě teorií přejdeme do praxe. Jak už jsem psal, tak je mnoho věcí, které se na školách může dělat špatně a ovlivňuje to úspěšnost inkluze a její dopad na studenty, rodiče ale i na pedagogické pracovníky.

I v běžném prostředí je učitel mnohdy velice zaneprázdněn. Z vlastního pohledu vnímám, že častěji mají větší problém s přizpůsobením právě starší kolegové, kteří dlouhodobě ze svého pohledu vnímají úpadek školství a samotného vzdělávání, protože už není kladen takový důraz na známky žáka, ale hledí se právě na jeho stav, rodinnou anamnézu, zdravotní, nebo duševní zatížení a další. Z jejich pohledu to dříve byli „blbci“ a nevychovanci, kteří se dnes ohánějí zprávami z poraden, aby rodiče měli omluvu pro jejich chování, nebo špatné studijní výsledky. Není to tak u všech, ale bohužel se s tímto názorem často setkávám. Následuje to, že se s žáky s některým z podpůrných opatření nejedná podle individuálního vzdělávacího plánu a spíš ho v kolektivu dehonestují což má za následek pravý opak účelu inkluze.

Naštěstí těchto pedagogů ubývá, nicméně jak je patrné z rozhovorů s respondenty, tak někteří učitelé tento názor stále zastávají. Měl jsem možnost učit na prvním i na druhém stupni jako třídní učitel a díky tomu mám srovnání v úplně odlišném přístupu k výuce a práci se studenty. Práce na prvním stupni je daleko hravější a vyučující má daleko větší prostor s žáky navázat vztah a tím i zlepšovat kolektivní prostředí třídy. Zapojovat žáky s individuálním vzdělávacím plánem více do hodin a podporovat je a dávat jim v sobě potřebnou oporu. Pokud toto není rozvíjeno a kultura třídy není přátelská a podpůrná, přenáší se špatné prostředí i na stupeň druhý, kde je už kladen daleko větší důraz na hodnocení, úspěch a individualitu. Děti už nemají převážně jen jednoho vyučujícího ale vesměs na každý předmět někoho jiného a třídní učitel se s nimi může vidět třeba jen několikrát v týdnu. O to více je pak důležité, aby bylo dodržováno to, co se nastaví v individuálním plánu. Je potřebnější kontakt s rodiči a intenzivnější spolupráce s asistentem pedagoga, který pro žáka může například sepisovat zápisky, doprovázet ho na hodiny, nebo mu pomáhat s přípravou.

Kantův pohled na tuto situaci je bezprostřední. A z jeho pohledu by každý měl činit jen tak, jak by chtěl, aby se zacházelo s ním. Pokud by tak bylo praktikováno, vzniklo by ve škole idylické a harmonické prostředí, kde by na sebe byli všichni hodní.

Utilitarismus hledá prospěch pro co největší skupinu. Pokud by prostředí bylo funkční, neměla by tato teorie k inkluzi výhrady. Za okolností, které jsem popsal nejen já, ale i několik mých respondentů, by však inkluze ubližovala všem zmíněným skupinám. Žákům s podpůrným opatřením, standardním žákům i pedagogům.

Postupem času, díky práci už od prvního stupně, se prostředí stává přívětivějším.

V příloze této bakalářské práce je několik otevřených odpovědí učitelů základních škol ze středočeského kraje na otázku “Jaký je Váš osobní názor na inkluzi na základní škole?”.

Na závěr bych ještě rád zmínil vlastní pohled na inkluzi z praxe. Inkluzi vidím jako prospěšnou z hlediska začlenění a poznání. Chválím různorodost vysvětlování vyučované látky což napomáhá dobrému pochopení pro obě skupiny. Zároveň ale narážím na fakt, že pokud jsou ve třídě kázeňské potíže stává se pro děti s IVP škola naopak utrpením, nebo jsou snadno zmanipulované a vtažení do kázeňských problémů. V současné době je inkluze v základním školství stále ještě živým tématem, i když již o něco méně než v době jejího zavedení, což je dobře a je z toho patrné, že inkluze se stala pevnou součástí našeho školství. Z celkového pohledu se zdá, že inkluze je dobrá myšlenka, narážející na obtíže běžných dní a přetíženého systému. V ideální podobě, kdy jsou lidé nápomocní a ochotní pomáhat je inkluze užitečná. Z pohledu utilitarismu záleží na zkoumané skupině, pokud se budeme bavit o kolektivu třídy, tak usuzuji, že se to nedá určit, prospěch pro většinu záleží na mnoho faktorech popsaných v předchozích odstavcích, pokud ale skupinu rozšířím na školu, nebo ještě více globálněji, tak je prospěch patrný už i z ekonomického hlediska. Pro inkluzní děti nemusí být zřizována speciální zařízení a jejich potřeby v tuto chvíli dokážou pokrýt i základní školy. Mnoho inkluzivních žáků se dokážou vymanit za pomoci pedagogů a rodiny z negativního vlivu některých svých spolužáků a do života je to posílí a jsou lépe schopni čelit výzvám a pochopit své nedostatky, a naopak se věnovat svým přednostem.

Na závěr bych ještě rád zmínil vlastní kazuistiku z praxe. Ve své třídě mám žáka s individuálním vzdělávacím plánem zatíženého vývojovou dysfázií zařazeného do 3. stupně podpůrných opatření s nárokem na asistenta na 20 hodin. Tento žák projevuje nadprůměrný intelekt a neskutečnou snaživost. Je aktivní sportovec. Spolupráce s rodinou je ukázková a péče, kterou mu věnují ho posouvá před své spolužáky i přes jeho diagnózu.

Žák ale bohužel není v kolektivu oblíbený. Do této třídy jsem přišel, když už byla v 8. ročníku a jeden z mých prvních úkolů jako třídního učitele bylo silně zabojovat proti šikaně. Zejména slabší žáci si tohoto svého spolužáka dobírali a stával se terčem posměšku za jeho verbální projev i přes to, že je prospěchem dalece převyšoval. Naštěstí je takové povahy, že ho to vše posílilo a v tomto a už i minulém roce vyhrál zeměpisnou a dějepisnou olympiádu a už tři pololetí po sobě má vyznamenání a připravují ho na střední stavební průmyslovou školu. Je skvělým důkazem, že pokud je vše nastavené správně, tak je inkluze skvělým nástrojem na zlepšení kvality našeho školství. To, jak zvládá i přes své zatížení výuku pomáhá posouvat i další žáky v naší třídě k vyšším cílům a lepšímu výkonu, protože žák, který byl dříve zesměšňován je v tuto chvíli premiant a už se ho nebojí zastat před bývalými šikanátory a on sám se jim již umí efektivně bránit. Tato situace by udělala radost, jak utilitaristům, protože přínos je pro většinu patrný, tak Kantovi, který by pozoroval, jak rovnocenné chování a možnost studovat pomohla jedinci v růstu a kolektivu v nápravě a nastavení si pravidel, za která by se mohli obecně postavit.

5 ZÁVĚR

Inkluze na základních školách je etický a filozofický problém, který se týká toho, jak nejlépe zahrnout děti s různými druhy znevýhodnění a postižení do běžného vzdělávacího systému. Z hlediska filozofie a etiky může být tento problém řešen různými způsoby. V této práci jsme se zaměřili na dva přístupy, na přístup Immanuela Kanta a utilitarismus.

Immanuel Kant byl německý filozof a jedním z nejvýznamnějších myslitelů z doby osvícenství. Kantův pohled na inkluzi se zakládá na jeho etické teorii, která se soustředí na lidskou důstojnost a na to, jak by se jednání mělo řídit kategoriemi, jako je slušnost, respekt a důstojnost. Kant tvrdí, že každý člověk má svou jedinečnou důstojnost, která vyžaduje, aby byl respektován a aby mu bylo umožněno rozvíjet svůj potenciál.

Podle Kantova přístupu by inkluzivní vzdělávání mělo být poskytováno všem dětem, bez ohledu na jejich znevýhodnění nebo postižení. To by mělo být dáno právě jejich lidskou důstojností. Každé dítě by mělo mít možnost rozvíjet svůj potenciál a být integrováno do běžného školního prostředí, s přihlédnutím k individuálním potřebám každého jednotlivce.

Na druhé straně, utilitarismus je filozofická teorie, která se soustředí na to, jak maximalizovat štěstí a blaho společnosti. Podle této teorie by inkluzivní vzdělávání mělo být poskytnuto pouze v případě, že to má pro společnost celkově pozitivní dopad. Utilitaristé tvrdí, že by mělo být provedeno hodnocení nákladů a přínosů, aby se zjistilo, zda je inkluzivní vzdělávání pro společnost výhodné. Pokud ano, mělo by být poskytnuto, pokud ne, měly by být poskytnuty alternativní možnosti.

V současné době je inkluzivní vzdělávání podporováno mnoha zeměmi a mezinárodními organizacemi jako způsob, jak zajistit rovnost vzdělávacích příležitostí pro všechny. Nicméně i přes rostoucí podporu mohou existovat různé výzvy a obtíže při implementaci inkluzivního vzdělávání, jako jsou nedostatek financí, nedostatek kvalifikovaných učitelů a nedostatečná příprava školního prostředí pro znevýhodněné děti.

Vzhledem k tomu, že inkluze na základních školách je komplexní problém, není jednoduché vybrat jeden z přístupů jako správný nebo nejlepší. Zahrnutí dětí s různými druhy znevýhodnění a postižení do běžného školního prostředí vyžaduje komplexní a individuální řešení v každém konkrétním případě.

V závěru lze říct, že inkluzivní vzdělávání je důležitou a aktuální otázkou, která se týká rovnosti vzdělávacích příležitostí pro všechny děti. Jaký přístup k inkluzi je nejvhodnější závisí na konkrétní situaci a na individuálních potřebách každého jednotlivce. Zdá se, že ideálem je kombinace Kantova a utilitaristického přístupu, aby se maximalizovala důstojnost a potenciál jednotlivce, ale zároveň byl zohledněn celkový přínos pro společnost. Závěr této bakalářské práce ukazuje, že inkluzivní vzdělávání je stále aktuálním tématem, které vyžaduje pozornost a řešení. Když se podíváme na inkluzi z hlediska Immanuela Kanta, zdůrazňuje se důstojnost a práva každého jednotlivce, aby mohl být v plné míře zapojen do společnosti a aby se vzdělával v prostředí, které je respektuje. Na druhé straně, utilitaristický přístup klade důraz na celkový prospěch společnosti, což může vést k některým opatřením, jako jsou speciální třídy nebo školy pro děti s postižením.

Musí být respektována důstojnost každého jednotlivce a zároveň zohledněn celkový přínos pro společnost. V praxi to může znamenat poskytování individuální podpory a prostoru pro každého žáka, zvláště těch se znevýhodněním, aby se mohli plně zapojit do běžného školního prostředí. Současně by se měly vyvíjet úsilí k tomu, aby se vytvořily podmínky pro inkluzivní vzdělávání a aby byli učitelé a školní personál vybaveni potřebnými znalostmi a dovednostmi, aby mohli podpořit vzdělávání všech dětí.

Vzhledem k tomu, že inkluzivní vzdělávání se stává stále více běžným a nabývá na významu, je třeba pokračovat v diskusi a výzkumu tohoto tématu. Bude nezbytné dále sledovat pokrok, kterého je třeba dosáhnout, aby se zajistilo plné a efektivní inkluzivní vzdělávání pro všechny děti na základních školách.

Inkluzivní vzdělávání je důležité nejen kvůli morálním a etickým principům, ale také kvůli jeho pozitivnímu vlivu na jednotlivce i na společnost jako celek. Když jsou děti vzdělávány v prostředí, které respektuje a podporuje rozmanitost, získávají dovednosti a nástroje k tomu, aby se mohly stát součástí společnosti a naplnit svůj potenciál. Toto vzdělávání také přispívá k vytváření tolerantnější a přátelštější společnosti, která respektuje rozdíly a vytváří prostor pro všechny.

Výzkumy ukazují, že inkluzivní vzdělávání má pozitivní vliv na akademické výsledky dětí, na zlepšení sociálních interakcí a na sebevědomí dětí. Tyto benefity se vztahují nejen na děti se znevýhodněním, ale i na děti bez něj. Inkluzivní vzdělávání také snižuje riziko

sociálního vyloučení a diskriminace a připravuje děti na aktivní účast v demokratické společnosti.

Vzhledem k tomu, že inkluzivní vzdělávání je tak důležité a má takový pozitivní vliv, je třeba podpořit jeho rozvoj a realizaci v praxi. To vyžaduje spolupráci různých aktérů, jako jsou školy, pedagogové, rodiče, zdravotnické a sociální instituce a vládní orgány. Je třeba vyvinout úsilí na to, aby byla vytvořena vhodná infrastruktura a prostředí pro inkluzivní vzdělávání, včetně odborného vzdělávání pro učitele a personál, vytváření příležitostí pro spolupráci s rodiči a zajištění finanční podpory.

Závěrem lze tedy říct, že inkluzivní vzdělávání je klíčové pro budoucnost společnosti a pro zajištění plného a efektivního rozvoje všech dětí. Je třeba pokračovat v diskusi, výzkumu a podpoře inkluzivního vzdělávání, aby se zajistilo jeho úspěšné uplatnění v praxi a aby se usilovalo o vytvoření společnosti, která respektuje rozmanitost a podporuje inkluzi. Vzhledem k tomu, že inkluzivní vzdělávání je založeno na morálních a etických principech, může být jeho podpora doprovázena silným vědomím společenské odpovědnosti a respektu k jednotlivcům i k různým kulturám.

V této bakalářské práci jsme diskutovali o dvou různých přístupech k inkluzivnímu vzdělávání, založených na myšlenkách Immanuela Kanta a na utilitarismu. Zatímco Kantova koncepce zdůrazňuje význam univerzálních morálních principů a individuálního respektu, utilitarismus se zaměřuje na maximální prospěch pro společnost jako celek.

Přestože tyto dva přístupy mohou mít některé rozdíly v interpretaci inkluzivního vzdělávání, lze je sladit tak, aby vytvořily silnější základ pro jeho podporu. Obě koncepce zdůrazňují důležitost práv a potřeb jednotlivců a společností, a tak lze najít společné body, na kterých lze spolupracovat. V praxi by se to mohlo projevit například v podpoře rovnosti přístupu ke vzdělání, v posílení rovnosti příležitostí a v odstraňování bariér pro všechny studenty.

Celkově lze tedy říct, že inkluzivní vzdělávání je klíčové pro budoucnost společnosti a pro zajištění plného a efektivního rozvoje všech dětí. Zároveň je třeba si uvědomit, že jeho realizace je složitá a vyžaduje spolupráci různých aktérů. V každém případě by měla být inkluze a rovnost základními hodnotami, které nás budou vést v naší snaze o vytvoření lepšího a spravedlivějšího světa.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

HÁJKOVÁ, Vanda a Iva STRNADOVÁ, 2010. *Inkluzivní vzdělávání: [teorie a praxe]*. Vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3070-7.

HENDL, Jan, 2008. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 2.*, aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-485-4.

CHOTAŠ, Jiří a Jindřich KARÁSEK, ed., 2005. *Kantův kategorický imperativ*. Vyd. 1. Praha: Oikoumene. Edice PomFil, 14 sv. ISBN 978-80-7298-096-3.

JUNGWIRTHOVÁ, Iva, 2015. *Dítě se sluchovým postižením v MŠ a ZŠ*. Vydání první. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0944-7.

LAZAROVÁ, Bohumíra, Lenka HLOUŠKOVÁ, Kateřina TRNKOVÁ, Milan POL a Josef LUKAS, 2015. *Řízení inkluze ve škole*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-8037-9.

LECHTA, Viktor, 2010. *Koktavost: integrativní přístup*. Vydání druhé, rozšířené a přepracované. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0241-7.

MICHALÍK, Jan, Pavlína BASLEROVÁ a Lenka FELCMANOVÁ, 2015. *Katalog podpůrných opatření pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního nebo sociálního znevýhodnění: obecná část*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4654-7.

MILL, John Stuart, Martin POKORNÝ a Karel ŠPRUNK, 2016. *Vybrané spisy o etice, společnosti a politice*. První vydání. Praha: OIKOYMENH. ISBN 978-80-7298-487-9.

MILL, John Stuart, Karel ŠPRUNK a Stanislav SOUSEDÍK, 2011. *Utilitarismus*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-140-1.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2013. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.

SCRUTON, Roger a Pavel TOMAN, 1996. *Kant*. Vyd. 1. Praha: Argo. ISBN 978-80-85794-92-2.

TESAŘOVÁ, Martina, 2016. *Jak na žáky: zvládání náročných situací ve třídě*. Vydání první. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1047-4.

VALENTA, Milan a Libuše LUDÍKOVÁ, 2012. *Školská integrace žáků se zdravotním postižením: (inkluzivní pedagogika pro pedagogy běžných škol)*. 1. vyd. Ústí nad Labem: EdA. ISBN 978-80-904927-7-6.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

HODKINSON, Alan, 2016. *Key issues in special educational needs & inclusion*. 2nd edition. Los Angeles, CA: SAGE Publications. Education studies: key issues series. ISBN 978-1-4739-1225-0.

Seznam použitých internetových zdrojů

Inkluze.cz [online]. Praha: Rytmus - od klienta k občanovi, z.ú., 2022 [cit. 2023-02-18].
Dostupné z: <https://inkluzecz/inkluzeskola/legislativa>

NPI ČR | Inkluze v praxi – Legislativa. Národní pedagogický institut České republiky [online]. Praha: Národní pedagogický institut České republiky, 2022 [cit. 2023-02-22].
Dostupné z: <http://www.inkluzevpraxi.cz/apivb/legislativa>

Šablona - Univerzita Jana Amose Komenského Praha (UJAK). *Profiformátování.cz* [online]. 2020 [cit. 2020-02-26]. Dostupné z: <https://www.profiformatovani.cz/blog/25-sablony-a-formatovani/21-sablona-univerzita-jana-amose-komenskeho-praha-ujak>

SEZNAM ZKRATEK

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

č. – číslo

IVP - individuální vzdělávací plán

SEZNAM PŘÍLOH

Rozhovor č. 1

Rozhovor č. 2

Rozhovor č. 3

Rozhovor č. 4

Rozhovor č. 5

PŘÍLOHY

Rozhovor č. 1

Pedagog s dlouholetou praxí, učitel na středočeské městské základní škole, třídní učitel, přednášející na vysoké škole, muž, 52 let.

„Můj pohled na inkluzi je následující:

Inkluze je ve většině tříd a pro většinu žáků velkým přínosem.

Žáci vidí své spolužáky tak, jak funguje následně celý život. Dobře si všimnou toho, že jsme každý jiný a každému vyhovuje jiný způsob práce i učení. Žáci a žákyně, kteří jsou ve třídě v rámci inkluze vnímají práci svých spolužáků a naopak. Z mého pohledu je tedy přínosná pro obě strany, pro žáky, kteří mají nějaké IVP v rámci inkluze i pro žáky, kteří jsou bez inkluze. I v rámci výuky učitel nějaké téma vysvětluje trochu jinak, aby to žák/žákyně dobře pochopili a ostatní žáci mohou dané téma také lépe chápat i s jiným způsobem vysvětlování látky.

Velký problém je ale s inkluzí ve třídách, kde je velká skupina žáků, kteří mají nějaké kázeňské problémy dané především rodinnými poměry a mohou tak žákům v rámci inkluze předávat spíše problémy, než aby se dobře ve třídě začlenili.

Na jedné nejmenované škole vím o žácích zařazených v rámci inkluze, že se pro ně díky zcela nedisciplinovaným spolužákům stala škola spíše problematická, nemohli se dobře učit a nepřinášela jim díky neustálým výchovným problémům spolužáků to, co by na jiné škole bylo v rámci inkluze zcela bezproblémové a dobře by danou látku pochopili. Je tedy nutné dbát v některých třídách určité předběžné opatrnosti a hlídat chování celé třídy, aby výuka v rámci inkluze byla opravdovým přínosem a dobrým vzděláním pro všechny žáky – ať už s inkluzí nebo bez inkluze.“

Rozhovor č. 2

Pedagožka s dlouholetou praxí, učitelka na středočeské městské základní škole, učitelka anglického jazyka, třídní učitelka, žena, 51 let

„Inkluze je velice náročný a dlouhodobý proces hlavně z hlediska informovanosti jak žáků, tak pedagogů. Pro učitele je výuka ve třídě s integrovaným žákem náročnější. Je důležité porozumět potřebám daného žáka a ostatní seznámit srozumitelnou formou o dané situaci. Dle mého názoru je sice dobré soužití všech žáků bez rozdílu společně, ale na druhou stranu je těžké zvládnout některé situace ku prospěchu inkludovaného žáka. Mám pocit, že je velice těžké rozhodnout koho inkludovat a kdo by měl chodit do speciální školy. Myslím, že v současné době stále narážíme na nepochopení slova inkluze.“

Rozhovor č. 3

Pedagožka s desetiletou praxí, učitelka na středočeské městské základní škole, žena, 36 let

„Dle mého názoru by se inkluze měla zrušit. Začleňování „jiných“ dětí do kolektivu dětí základních škol není dobré řešení. Učitel na základní škole by se měl věnovat dětem průměrným a nadaným, oni jsou silnými články a budoucností společnosti. Společnost a školství není na inkluzi připravena. Běžný pedagog na základní škole nemá vzdělání a praxi pro práci s žáky se speciálními potřebami. Těmto dětem by mělo být umožněno vzdělávání ve speciálních školách, kde by se kladl důraz hlavně na individuální přístup a potřeby dítěte.“

Rozhovor č. 4

Pedagog s osmiletou praxí, učitel na malotřídní vesnické škole, třídní učitel, muž, 33 let

„Podle mého názoru je inkluze velice pozitivní věc, alespoň ve většině času. Žáci n naší škole si vzájemně pomáhají a tím, že vidí, že existují různí žáci, a to i velice problémoví, a to jak zdravotně, tak psychicky, tak jsou díky tomu velice empatičtí a fungují společně, neposmívají se jeden druhému apod.“

Z hlediska vzdělávání je to občas nevýhoda s ohledem na velice nadané žáky, které to může brzdit.

Osobně si však myslím, že velice záleží na učiteli, jakým způsobem celou výuku pojme – se slabšími žáky fungovat jinak, s dopomocí asistenta apod., zároveň ale silnější žáky

vytěžit více, vše je na snaze a ochotě učitele, zda pracuje komplexně, nebo si chce práci ulehčit.“

Rozhovor č. 5

Pedagožka s pětiletou praxí, učitelka na malotřídní vesnické škole, žena, 37 let

„Myšlenka inkluze asi není úplně špatná. Jsem přesvědčena o tom, že v naší společnosti jsou osoby s postižením brány jako úplně normální lidé. Nikdo si na ně neukazuje, nepozastavuje se nad nimi. Ale jsme opravdu přesvědčeni o tom, že žák s postižením se ve třídě s žáky bez postižení cítí dobře? Není zde jen sám v přeplněné třídě? Tento pohled mám u žáků na druhém stupni základní školy. A vnímám velké rozdíly, ačkoliv se ostatní spolužáci chovají k žákovi ohleduplně. Samotný jedinec se v kolektivu necítí dobře. Nездílí s nimi v tomto věku společné zájmy a názory. Tudiž je pro ně těžké najít společné téma k rozhovoru. Můj názor je, že je dobré, když žák s postižením může chodit do své spádové školy a nemusí hledat často dosti vzdálené školy speciální, ale lépe by jim bylo, kdyby měli svoji malou třídu a byli na stejné vlně a učili se více praktických věcí do života. Tito žáci by pak častěji zažívali pocit úspěchu.“

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Ondřej Martínek

Obor: 7506R002 - Speciální pedagogika - vychovatelství (Bc. SPPGV)

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Inkluze na základních školách z pohledu Immanuela Kanta versus utilitarismus

Rok: 2023

Počet stran textu bez příloh: 42

Celkový počet stran příloh: 3

Počet titulů českých použitých zdrojů: 13

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 3

Vedoucí práce: Mgr. Jan Josl, Ph.D.